

ÖREBRO UNIVERSITET
Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete
Socialt arbete
Examensarbete
Kandidatnivå, 15 högskolepoäng
VT 2021

“Vi är ju barnens röst”

-Ett antal familjerättssekreterares upplevelser av barns delaktighet
i utredningar gällande vårdnad, boende och umgänge
före och efter barnkonventionen trätt lag

Meiamin Aledari och Hanna Andersson Wallén
Handledare Ann-Britt Sand

VI ÄR JU BARNENS RÖST

Meiamin Aledari och Hanna Andersson Wallén

Örebro universitet

Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete

Socialt arbete

Examensarbete på kandidatnivå, 15 högskolepoäng

VT 2021

Sammanfattning

Syfte: Syftet med studien är att undersöka ett antal familjerättssekreterares upplevelser av hur laginförandet av barnkonventionen i den svenska lagen har påverkat barns delaktighet i vårdnad, boende och umgängesutredningar. **Metod:** Utifrån kvalitativa semistrukturerade intervjuer har fem familjerättssekreterare intervjuats från 4 olika kommuner i Sverige. **Resultat:** Resultatet visar på att familjerättssekreterarna är medvetna om deras arbetsuppgift att höra barns inställning och göra dem delaktiga i utredningen. Faktorer som ålder, mognad och lojalitetskonflikter kan påverka barnens delaktighet. Samtliga familjerättssekreterare upplever att ingen större skillnad har skett i praktiken sedan barnkonventionen trätt lag, då de beskriver att barnperspektivet konstant genomsyrat arbetet redan innan barnkonventionen trätt lag. En del intervjupersoner upplever dock att arbetet blivit tydligare för att nu *ska* barnet göras delaktigt istället för *bör*. En del av familjerättssekreterarna har fått utbildning om ämnet och andra inte. **Slutsatser:** Familjerättssekreterarna upplever att dem har ett barnperspektiv som inte är beroende av att barnkonventionen blivit lag. Inte heller har det skett någon större förändring i det praktiska arbetet sedan laginförandet. I de fall där faktorer påverkar och gör utredningen svår använder familjerättssekreterarna sig av sitt handlingsutrymme för att få fram barnets delaktighet i utredningen.

Nyckelord: Barnkonventionen, artikel 12, familjerätt, familjerättssekreterare, barns delaktighet

WE ARE THE CHILDRENS VOICE
Meiamin Aledari and Hanna Andersson Wallén
Örebro University, School of Law, Psychology and Social Work
Social Work
Undergraduate Essay 15 credits
Spring 2021.

Abstract

Objective: The purpose of the study is to examine a number of family law secretaries' experiences of how the introduction of the Convention on the Rights of the Child in Swedish law has affected children's participation in custody, housing and contact investigations.

Method: Based on qualitative semi-structured interviews, we interviewed five family law secretaries from four different countys in central Sweden. **Results:** The results show that the family law secretaries are aware of their task of hearing children's attitudes and involving them in the investigation. Factors such as age, maturity and loyalty conflicts can affect children's participation. All family law secretaries feel that no major difference has occurred in practice since the Convention on the Rights of the Child entered into force, as they describe that the children's perspective has constantly permeated the work even before the Convention on the Rights of the Child has entered into force. However, some interviewees feel that the work has become clearer so that now the child *must* be involved instead of *should*. Some of the family law secretaries have received training on the subject and others have not.

Conclusions: The family law secretaries feel that they have a child perspective that is not dependent on the Convention on the Rights of the Child becoming law. Nor has there been any major change in the practical work since the introduction of the law. In cases where factors affect and make the investigation difficult, the family law secretaries use their room for maneuver to obtain the child's participation in the investigation.

Keywords: Convention on the Rights of the Child, Article 12, family law, family law secretary, child participation

Förord

Inledningsvis vill vi börja med att tacka alla familjerättssekreterare som medverkat och möjliggjort denna studie. Tack för att ni tog er tid och bidrog med era upplevelser till studien. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Ann-Britt Sand som under processens gång hjälpt oss mycket. Stort tack för ditt engagemang.

Avslutningsvis vill vi ge oss själva en stor klapp på axeln för vårt samarbete. Trots en pandemi där vi båda varit sjuka i omgångar har vi lyckats lösa detta på ett bra sätt. Vi har lyft och motiverat varandra under studiens process. Ett tack till oss själva och varandra!

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	5
1 INLEDNING OCH PROBLEMFÖRMULERING	6
2 SYFTE	7
2.1 FRÅGESTÄLLNINGAR	7
3 BAKGRUND OCH LAGSTIFTNING	8
3.1 INNAN BARNKONVENTIONEN SKREVS PÅ ÅR 1990	8
3.2 BARNKONVENTIONENS HISTORIA	8
3.3 VÅRDNAD, BOENDE OCH UMGÄNGE	10
4 TIDIGARE FORSKNING	10
4.1 FORSKNING INNAN BARNKONVENTIONEN TRÄTT LAG	11
4.2 FORSKNING EFTER BARNKONVENTIONENS TRÄTT LAG I SVERIGE ÅR 2020	13
4.3 SAMMANFATTNING AV TIDIGARE FORSKNING	14
5 DE TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTERNA	15
5.1 HANDLINGSUTRYMME	15
5.2 PROFESSIONALITET	16
5.3 DELAKTIGHETSMODELLEN	16
6.1 VAL AV METOD	18
6.2 URVALSPROCESS	19
6.3 GENOMFÖRANDE AV INTERVJUERNA	19
6.4 DATAANALYSMETOD	20
6.5 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	21
6.6 TILLFÖRLITLIGHET	22
7. RESULTAT OCH ANALYS	23
7.1 FAMILJERÄTTSSEKRETERES UPPGIFT ATT HÖRA BARN I UTREDNINGARNA	23
7.1.1 Utredningen med barnperspektiv	23
7.1.2 Uppdraget att höra barns inställning i utredningen	24
7.2 FAKTORER SOM PÅVERKAR BARNNS DELTAGANDE OCH VILJA I UTREDNINGAR	25
7.2.1 Ålder och mognad	25
7.2.2 Lojalitetskonflikt	26
7.3 BARNKONVENTIONEN OCH DESS PÅVERKAN	28
7.3.1 Barnkonventionen i praktiken	28
7.3.2 Tydligare i arbetet	28
7.3.3. Kunskapsutveckling	29
7.3.4 Möjlig ändring i praktiken	30
8 DISKUSSION	31
8.1 SLUTDISKUSSION	31
8.2 SAMMANFATTNING AV DISKUSSION	33
8.3 STYRKOR OCH SVAGHETER	34
8.4 AVSLUTANDE REFLEKTION	35
9 REFERENSLISTA	36
10 BILAGOR	39
10.1 BILAGA 1- INTERVJUGUIDE	39
10.2 BILAGA 2- INFORMATIONSMEJL TILL FORSKNINGSDELTAGARE	41

1 Inledning och problemformulering

I Sverige lever en fjärdedel av alla barn under 18 år med separerade föräldrar (Statistiska centralbyrån, 2018). I de fall där föräldrarna inte kan komma överens i frågor som rör vårdnad, boende och umgänge (VBU) gällande sina gemensamma barn, kan en familjerättslig utredning av socialnämnden behövas. Utredningen ger i sin tur underlag till tingsrätten som sedan tar beslut i ärendet. Socialnämnden ansvarar i en sådan utredning att för tingsrätten bland annat presentera vad socialnämnden anser vara barnets bästa i situationen, utifrån utredningens resultat (Socialstyrelsen, 2004a). Socialnämnden delegerar ansvaret till en familjerättssekreterare som arbetar inom familjerätten, som bär ansvaret för att redovisa barnets vilja och inställning i utredningsprocessen enligt Föräldrabalken [FB] 6 kap 19 § 4 st. Familjerättssekreteraren ska alltså enligt den svenska lagstiftningen beakta barnets rätt att uttrycka sin vilja och komma till tals samt utgå från vad som är barnets bästa i situationen. I utredningar gällande VBU finns alltså riktlinjer och lagstiftning i flera led som styrker vikten av att lyssna till barnets egna åsikter och tankar gällande situationen barnet befinner sig i (Socialstyrelsen, 2012). Ett synsätt som även Barnkonventionen syftar till (UNICEF, 2020).

Barnkonventionen är ett rättsligt bindande internationellt avtal med 54 artiklar som fastslår barn som egna individer med egna mänskliga rättigheter. Två av de grundläggande principerna som barnkonventionen presenterar är artikel 3 att barnets bästa ska beaktas i alla frågor som rör barn samt artikel 12 att barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad i frågor som rör barnet. År 1990 skrev Sverige på detta avtal, vilket innebär att Sverige har skyldigheter att följa artiklarna som står under barnkonventionen (UNICEF, 2020). Forskning visar dock på att barnets bästa och barnets rätt att komma till tals i utredningar varit bristande under åren (Cederborg & Karlsson, 2001; Stern, 2007; Blomqvist & Heimer 2016; Birnbaum & Hayes, 2020). Fokusområden har istället hamnat på föräldrarna och deras relation mellan varandra. Barnets livssituation och barnets relation till föräldrarna beskrivs kortfattat i utredningar (Cederborg & Karlsson, 2001; Stern, 2007). På senare tid visar forskning att det fortfarande är svårt att avgöra vad barnets bästa faktiskt innebär och att kombinera detta med barnets egna tankar och åsikter gällande frågor som rör barnet och utredningen. (Blomqvist & Heimer, 2016; Birnbaum & Hayes, 2020).

Efter att barnkonventionen skrevs på har Barnombudsmannen (2015) granskat samhällsorganisationer som arbetar med barn. Dessa granskningar visar att varken barnets bästa eller barnets rätt till delaktighet framkommit tydligt nog i utredningsmaterial. Med grund i den problematik som framkommit gällande barns rättigheter bedömde Sveriges regering att lagstadga FN:s barnkonvention från och med 1 januari 2020. Det nya laginförandet gällande barnkonventionen syftar till att öka förtydligandet gällande att det barnbaserade synsättet ska genomsyra all verksamhet som rör barn och unga, direkt och indirekt. Det ska gälla för både offentliga verksamheter, domstolar och andra organisationer (Regeringskansliet, 2020).

Barnkonventionen har sedan år 1990 inneburit skyldigheter på statlig och kommunal nivå, speglats i ny lagstiftning och kontinuerligt omformas in i gällande rätt. Familjerätten och andra verksamheter inom socialt arbete som jobbar med barn har alltså sedan dess haft en skyldighet att arbeta utifrån FN:s barnkonvention och dess artiklar, där barnets rätt till delaktighet är en av de fyra grundprinciperna. Trots detta har granskningar av samhällsorganisationer som jobbar med barn visat att barnets rättigheter ej gett tillräcklig effekt i praktikens beslutsprocesser i frågor gällande barn. Att barnkonventionen från 1 januari 2020 trätt lag har inneburit stora

förhoppningar på att en förändring ska ske i samhället. Trots detta lyfter ny forskning som publicerats efter att barnkonventionen trätt lag (Birnbaum & Hayes, 2020) att svårigheter och brister gällande att beakta barns vilja i utredningar fortfarande existerar. Svårigheterna som lyfts gällande att applicera konventionens artiklar i praktiken påverkar socialarbetaren direkt i dess praktik, men även samhället i stort.

Det har endast gått ett år sedan barnkonventionen trätt lag, vilket innebär att det förekommer en kunskapslucka i forskningen gällande hur laginförandet av barnkonventionen i den svenska lagen förändrat det sociala arbetets praktik. Laginförandet av barnkonventionen syftar till att en förändring ska ske i samhället gällande barns rättigheter och utav denna anledning är det av intresse att undersöka om det skett någon förändring i familjerättssekreterarnas arbete gällande barnets rättigheter i utredningar.

2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka ett antal familjerättssekreterares upplevelser av hur laginförandet av barnkonventionen i den svenska lagen har påverkat barns delaktighet i vårdnad, boende och umgängesutredningar. Utifrån syftet har tre forskningsfrågor formulerats.

2.1 Frågeställningar

1. Hur upplever familjerättssekreterare sin uppgift att höra barn om deras inställning i utredningar om vårdnad, boende och umgänge?
2. Vilka faktorer beskriver familjerättssekreterare påverkar barns grad av delaktighet i utredningar gällande vårdnad, boende och umgänge?
3. Upplever familjerättssekreterarna att laginförandet av barnkonventionen har lett till en förändring gällande barns rättigheter i praktiken i utredningar gällande vårdnad, boende och umgänge?

3 Bakgrund och lagstiftning

3.1 Innan barnkonventionen skrevs på år 1990

Heimer och Palme (2016) har framställt en studie som undersöker barns välfärd under tre olika decennier. Ett av decennierna är precis innan barnkonventionen skrevs på i Sverige, mellan år 1980 och 1989. Regeringen utsåg en Barnrättskommission år 1977 som uppmärksammade att familjerättens område dominerades av föräldrarnas perspektiv samt att det saknades kunskap om barns rättsperspektiv. Den första rapporten "Commission of Enquiry" (1978) (refererat i Heimer & Palme, 2016) ledde till en stor och hyllad omprövning i politiken gällande barnets rättighet. Kommissionen skrev därefter fler rapporter gällande barns rättigheter, där målet med de nya rapporterna handlade om barnens formella och lagliga rätt till en egen röst. I en ministerpublikation som skrevs år 1989 avvisades dock barnens formella rätt till röst direkt, då det ansågs störa den tonvikt som läggs på frivilliga överenskommelser mellan föräldrar om vårdnaden, boendet och umgänget (Justitieministeriets rapport, 1989). Tyngden i argumentationen låg i att huvudfokus med den lagstiftningen som fanns under denna tid var att underlätta frivilliga avtal mellan föräldrarna utan att inkludera en tredje part i processen, då det ansågs göra det svårare för föräldrarna att nå en överenskommelse. Trots att rapporterna gällande barnets formella och lagliga rätt till en egen röst avvisades, fortsatte kommissionen utveckla rapporter gällande barnets rättigheter. Rapporterna utvecklades fram tills dess att Sverige förberedde sig för att skriva under barnkonventionen, med grund i att barnkonventionen automatiskt skulle stärka barnets rättigheter. Sedan Sverige undertecknade barnkonventionen år 1990 har barnets röst diskuterats kontinuerligt (Heimer & Palme, 2016).

3.2 Barnkonventionens historia

UNICEF (2020) definierar barnkonventionen som ett rättsligt bindande internationellt avtal som fastslår barn som individer med egna mänskliga rättigheter. Alla länder förutom USA har skrivit under detta avtal och har därav en skyldighet att följa de 54 artiklar som barnkonventionen består av. Barnkonventionen innehåller fyra grundläggande principer som lyfts alltid ska beaktas i frågor gällande barn och dessa artiklar är följande:

Artikel 2 "Alla barn har samma rättigheter och lika värde"

Artikel 3 "Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn"

Artikel 6 "Alla barn har rätt till liv och utveckling"

Artikel 12 "Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad"

Förenta nationernas generalförsamling godkände barnkonventionen år 1989 och sex månader senare, år 1990 skrev Sverige under konventionen. Barnkonventionen lagstodgades dock ej i Sverige, utan bestämmelserna omformulerades till svensk författningstext. Då kränkningar av konventionen som rör mänskliga rättigheter, därav även barnkonventionen, ej tas upp i internationell domstol bildades en barnrättskommitté som granskar statens arbete med barns rättigheter. Staterna behöver var femte år rapportera framsteg och förverkligande av konventionens artiklar. Barnrättskommittén framställer sedan sammanfattningar av rapporterna och återkommer med utlåtanden gällande förbättringsområden för att staten ska uppnå barnkonventionens bestämmelser. Sverige bildade år 1993 en myndighet vid namnet Barnombudsmannen vars uppdrag är att representera barns rättigheter som kopplas till barnkonventionens bestämmelser. Detta genom att se till att lagar, författningar och tillämpningar som förvaltningsmyndigheter, kommuner och landsting utgår från utförs i enhetlighet med barnkonventionens syfte. Tre år senare, år 1996 bildades Barnkommittén i Sverige som en parlamentarisk kommitté med uppdraget att kartlägga svensk lagstiftning och praxis som har med barnkonventionens bestämmelser att göra. Kommittén lämnade år 1997 ett

huvudbetänkande SOU:1997:116 för barnets bästa i första rummet. Detta visade att bestämmelserna i barnkonventionen överensstämmer med Sveriges lagstiftning, där barnkonventionens åtaganden tillämpades och genomfördes på samhällets alla nivåer (UNICEF, 2008).

Stern och Jörnruud (2011) menar att barnkommitténs huvudbetänkande ledde till att det framfördes för- och nackdelar med att lagstadga barnkonventionen i svensk lag. Fördelarna som presenterades var bland annat att barnkonventionen lättare och mer direkt skulle kunna tillämpas i svenska domstolar och myndigheter, att rättigheterna skulle få högre status genom att de internationella bestämmelserna överensstämmer med de nationella bestämmelserna samt att myndigheter och rättspraxis skulle tas form direkt utifrån konventionen. Nackdelarna som presenterades var bland annat att barnkonventionens formuleringar av bestämmelserna inte överensstämmer med språket i den svenska rätten och att konventionen består av delar där verkställandet och utformningen blir beroende av statens ekonomiska tillgångar. Det presenterades även risker gällande domares tolkningsansvar som skulle kunna leda till att snävt juridiska tolkningar skulle kunna påverka barnens rättigheter i negativ riktning. De nackdelar som lyftes av barnkommittén fick en stor betydelse för den svenska statens tankesätt kring frågan om att lagstadga barnkonventionen. UNICEF (2008) menar att riksdagen presenterade en nationell strategi för att få barnkonventionens bestämmelser att genomsyra alla beslut som rör barn. Strategin innehöll följande beskrivningar:

- ‘‘Barnkonventionen skall vara ett aktivt instrument och genomsyra allt beslutsfattande inom Regeringskansliet som rör barn.
- Barnperspektivet skall i lämplig omfattning finnas med i utredningsdirektiv.
- Barnkonventionen bör på olika sätt tas upp i utbildningar för de yrkesgrupper som skall arbeta med barn.
- Statliga anställda vars arbete har konsekvenser för barn och ungdomar skall erbjudas fortbildning för att kunna stärka sin barnkompetens och sina kunskaper om barnkonventionen. På motsvarande sätt bör kommuner och landsting erbjuda sin personal fortbildning.
- Kommuner och landsting bör inrätta system för att kunna följa hur barnets bästa förverkligas i arbetet.
- Barnkonsekvensanalyser skall göras vid statliga beslut som rör barn.
- Barnstatistiken skall utvecklas’’ (Skr. 2003/04:47 s.9)

I en granskning av hur dessa punkter följs i Sverige visades det år 2004 att regeringen, myndigheter och kommuner inte följt kraven till fullo och därav ej fullföljt den nationella strategin. Sex år senare, år 2010 godkändes ett nytt förslag på strategi för att stärka barns mänskliga rättigheter och det som togs upp som bristande i den tidigare strategin var att den inte var tillräckligt specificerad för att kunna påverka praktikens arbete (Stern & Jörnruud, 2011). Trots den nya strategin visade sedan undersökningar och granskningar att barnets bästa ej tagits i beaktning i samtliga fall som rör barn, att barn i utredningar inte alltid fick sin röst hörd samt att barns rättigheter inte hade tagits i beaktning i utredningarna. Granskningarna visade att barnkonventionen bör träda lag i Sverige för att en skillnad ska kunna ske, och ett förslag kom upp om att lagstadga barnkonventionen från den 1 januari år 2018, men riksdagen avslög förslaget (SOU 2016:19). Några månader senare föreslog regeringen att genom åtgärder gällande utbildning, vägledning vid tolkning och tillämpning av barnkonventionen i kommuner, landsting och statliga myndigheter samt genom att anställa en utredare som skulle granska hur svensk lagstiftning överensstämmer med barnkonventionen, att barnkonventionen skulle lagstadgas i Sverige från och med 1 januari 2020. Detta förslag godkände riksdagen i juni 2018

och idag är Lag (SFS 2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter en svensk lag (Stern & Jörnruud, 2011).

3.3 Vårdnad, boende och umgänge

Familjerätten är en del av socialnämnden som omfattar områdena vårdnad, boende och umgänge (VBU) enligt föräldrabalken (1949:381) [FB], samarbetsamtal, fastställande av fader- och föräldraskap samt adoptioner. Arbetet inom familjerätten har en stor betydelse för separerade föräldrars möjligheter att samarbeta för sina barns bästa (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2021). När föräldrar inte kan komma överens med varandra om sina gemensamma barn i frågor som rör VBU kan kommunens familjerätt eller socialtjänst erbjuda samarbetsamtal. Om föräldrarna fortfarande inte kan komma överens och väljer att ta ärendet till tingsrätten för att tingsrätten ska avgöra frågorna krävs en utredning (Socialstyrelsen 2012). Socialnämnden i den kommun som barnet är folkbordförd i ansvarar för att tillgodose att en handläggare inom familjerätten eller en familjerättssekreterare ska utföra utredningen. Uppdraget kommer från tingsrätten och utredningen görs i enlighet med föräldrabalken 6 kap 19 §. En vårdnad, boende och umgängesutredning har ingen direkt tidsbestämmelse och därför kan handläggningstiden variera från utredning till utredning men den bör vara cirka tre till fyra månader lång. Utredningen bör även bedrivas skyndsamt för barnets bästa (Socialstyrelsen, 2012).

Vidare ansvarar även familjerättssekreteraren för att barnet ska få komma till tals och få uttrycka sin åsikt och vilja i ärendet. Handläggaren tar hänsyn till barnets mognad och ålder i samtalet, i enlighet med 6 kap. 2 a § FB och utefter det beskriver barnsamtalen i utredningsmaterialet. Barnets bästa ska alltid tas i beaktning i utredningen och detta innebär att någon annans intresse inte ska gå före barnets bästa, exempelvis ska inte en rättvisa mellan föräldrarna ligga i fokus. Familjerättssekreterarens bedömning och förslag till beslut i utredningen är en tolkning och sammanvägning av barnets egna åsikter samt vad som föreligger för barnets bästa. Efter utredningen skriver den ansvariga familjerättssekreteraren ihop ett skriftligt dokument gällande vad som skett under utredningens gång, vilka och när samtal med föräldrar och barn skett samt annan information från inhämtade uppgifter. Dokumentet avslutas med att familjerättssekreteraren sammanfattar allt och argumenterar varför och hur det beslut som ligger till förslag är i enlighet med barnets bästa. Dokumenten lämnas sedan in till tingsrätten som därefter tar ett beslut utifrån utredningen och förhandlingen som sker i rätten (Socialstyrelsen, 2012).

4 Tidigare forskning

I detta kapitel lyfts tidigare forskning gällande barns rättigheter och hur barns delaktighet lyfts i forskning innan barnkonventionen blev lag samt efter att barnkonventionen trätt lag i lagen. Vi har valt att fokusera på svenska studier men har även med två internationella studier för att lyfta fler perspektiv av svårigheter kring att applicera barnkonventionen i praktiken över lag. Majoriteten av studierna är gjorda genom kvalitativ metod, varav en är gjord med kvalitativ diskursanalys. En av studierna är en kvalitativ studie som undersöker hur olika modeller appliceras i praktiken. En av studierna är en rättsfallsstudie baserat på offentliga utredningar i Sverige. Forskningen kommer presenteras i den ordningen som publiceringen skett för att skapa en tidslinje på hur utvecklingen har sett ut och för att bilda en förståelse för exempelvis likheter och skillnader.

4.1 Forskning innan barnkonventionen trätt lag

Cederborg och Karlsson (2001) presenterar en studie som lyfter forskning från sent 1990-tal om hur barns delaktighet i socialtjänstens utredningar inte tas med i utredningsmaterialet i tillräckligt stor utsträckning för att barnets rättighet till delaktighet skall räknas som tillgodosedd. Under denna tid visar granskningen som Cederborg och Karlsson (2001) att fokuset på utredningsmaterialet ofta hamnar på föräldrarnas bekymmer, situation och problematik istället för att fokusera på barnets mening och situation. Likaså beskrivs graden av barnets medvetenhet om rättsprocessen barnet befinner sig i knapphändigt i socialtjänstens utredningsmaterial, detta trots att barnkonventionen, som är påskriven av Sverige sedan år 1990 lyfter vikten i att barn ska respekteras som individer med egna rättigheter samt att barnets mening och talan skall lyftas och respekteras i utredningarna. Cederborg och Karlsson (2001) menar att det under tiden som denna studie skrevs inte fanns tillräckligt mycket information eller insikt i vad barnen som befunnit sig i rättsprocesser själva uppfattat samhällsåtgärderna som de varit en del av som syftar till att barnets bästa skall tillgodoses. ”Om barnen själva kommer till tals kan kunskapen om vad barn behöver komma att ändras” (SOU 2000:77).

Året denna studie (Cederborg & Karlsson, 2001) skrevs hade det gått 11 år sedan Sverige ratificerade FN:s konvention om barns rättigheter och därav ska Sverige under denna tid arbeta utifrån artiklarna i socialt arbete. Studien lyfter särskilt artikel tre, att barnets bästa ska beaktas i alla frågor som rör barnet, och artikel 12, att barn ska ha rätt att uttrycka sin mening i alla frågor som rör dem, som utgångspunkt. Det som barnkonventionen medfört under denna tid är att den svenska sociallagstiftningen påverkas till att barnets bästa och barnets rättigheter ska hamna i första rummet. Vad barnets perspektiv är uppfattas som en komplex och svårdefinierad fråga, det kan handla om att barnets verklighetsuppfattning kan påverkas av barnets ålder, kön, sociala klass och familjeförhållanden. Barnets perspektiv kan även handla om att barnet ska ses som en individ med egna rättigheter och där barnet ska kunna ses som en medforskare istället för ett forskningsobjekt.

Cederborg och Karlsson (2001) intervjuar barn i sin studie som varit del av rättsprocesser gällande deras familjesituationer för att lyfta barnens egna beskrivningar av hur de upplevt socialtjänstens utredningsprocesser, med fokus på deras upplevelser av sin delaktighet i utredningarna. Syftet med studien var att lyfta de individuella barnens tankar kring socialtjänstens bemötande och barnets upplevelser av att vara i rättsprocesserna. Studien visar att de flesta barnen förstått situationen de varit i och varför de hamnat i utredningen, dock uppfattar barnen i studien sin deltagarstatus som låg i socialtjänstens utredningsarbete både under tiden och efter utredningsprocessen. Tre fjärdedelar av de tjugo barn som blivit intervjuade menar att de inte fått samtala under utredningstiden alls samt att de inte blivit tagna på allvar och nästan alla barn som intervjuats menar att de fått väldigt liten till nästan ingen information om vad socialtjänsten planerat för åtgärder. Resultatet av denna studie kan stärka bilden av att samhällsinsatser som är menade till att lyfta barnets intressen sker över huvudet på dem, att barn i dessa utredningar inte upplever att deras rättigheter till att få sin mening hörd och talan respekterad i utredningar tillgodoses.

Donnelly (2010) menar att det förekommer många diskussioner om barns rättigheter relaterade till graden av barns delaktighet i rättsliga processer som rör barnet under 2000-talet. Studien utgår från barns deltagande i offentliga rättsprocesser i Storbritannien utifrån FN:s barnkonventions artikel 12 om barnets rätt till deltagande i frågor som rör barnet. Studien lyfter hur karaktären, omfattningen, variationen och tolkningen av barnets delaktighet i utredningen

kan medföra missuppfattningar om hur barnets talan och mening ska respekteras. En grund till problematiken som lyfts i studien är att det under denna tid verkar finnas stora skillnader i hur barns talan presenteras i beslutsprocesser. Ett sätt som presenteras är att i vissa utredningsprocesser ligger fokuset på att barnets åsikter i alla lägen ses som den primära faktorn i beslut om barnets situation, medan ett annat sätt som framkommer existera bland utredningsprocesser är att det istället är de vuxnas åsikter om barnets bästa som är den primära faktorn i beslut om barnets situation. Det som beskrivs vara av största vikt är att barnen ska få sin mening respekterad och talan hörd, att barnen får vara delaktiga i utredningsprocessen och får till sig viktig information om sin situation. Detta även om det slutgiltiga beslutet som tas inte överensstämmer med barnets egna önskemål.

Donnelly (2010) menar att FN:s konvention om barnets rättigheter har inkorporerats i Storbritanniens familjerättsliga lagstiftning redan år 1995, vilket ledde till viktiga förändringar i lagen som uttryckligen skyddade och främjade barnets välfärd och tillhandahållande om barns möjligheter att bli hörda i offentliga rättsprocesser. Artikel 12 i barnkonventionen utgör den huvudsakliga grundprincipen och riktlinjen för att ge barnet rätt till delaktighet i utredningar och frågor som rör barnet, men när det kom till det praktiska fanns det under denna tid ingen specifik lagstadgad metod för exakt hur det skall gå till med grund i att alla fall bör bedömas individuellt. Dock lyfter forskaren i denna artikel att det finns modeller som kan vara mycket användbara i dessa utredningar för att få barn och ungdomar involverade i beslutsfattandet, en modell som lyfts är delaktighetsmodellen som kommer presenteras i teoriavsnittet.

Donnelly (2010) menar att olika grader av delaktighet bör väljas utifrån det som bäst överensstämmer med barnets behov och barnets bästa, vilket ofta beror på barnets ålder och mognad. Anledningen till varför det går att göra olika avvägningar och val gällande nivån av barnets delaktighet grundas i att barnkonventionens tredje artikel ”Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn” i grund och botten ses som den mest grundläggande och övergripande principen att ta hänsyn till i utredningar. Därav kan det beslutas att det är barnets bästa att inte bli påtvingad långa eller flera samtal, utifrån att barnet inte är tillräckligt gammal eller mogen för att det ska kunna vara relevant för utredningen. Då tolkningen av vad barnets bästa är kan variera i stora utsträckning från utredning till utredning, och inte alltid överensstämmer med vad barnet själv uttryckt vilja, kan även barnets delaktighet i en utredning framföras på olika sätt och i olika grader. Det är ej möjligt att sätta en specifik ålder på när barn anses vara tillräckligt mogna och utvecklade för att ta barnens ord som den primära källan för beslutsfattandet, då alla barn är olika och utvecklas olika fort. Det är socialarbetarens ansvar som jobbar med utredningen att se till att barnets rätt till delaktighet tillgodoses.

Donnelly (2010) menar att kommunikation med barn ses som en komplex process och det kan vara svårt att bedöma barnets mognad, men det är av vikt att komma ihåg att även väldigt unga barn kan kommunicera sin vilja via andra medel än ord, exempelvis genom kroppsspråk och handlingar. Därav är det viktigt att socialarbetaren träffar barnet som i fråga. Socialarbetarens professionalitet och förmåga att ställa öppna frågor och erfarenhet av att läsa av barn är viktiga komponenter för att ett barn skall få möjligheten att vara delaktig på rätt sätt i en rättslig utredning. Diskussionen om barns rättigheter relaterade till graden av barns delaktighet i rättsliga processer som rör dem är under 2000-talet en kontinuerlig diskussion på samhällets alla nivåer. Studien visar att det år 2010, femton år efter att barnkonventionen skrivits på i Storbritannien, fortfarande fanns stora luckor och behov av förbättringsområden inom ämnet. En stor utmaning som lyfts är att tillhandahålla en konsekvent och enhetlig strategi som tar hänsyn till barnkonventionens alla artiklar, likaså när det kommer till frågan om barnets ålder och

mognad och dess konsekvenser för barnets bästa. En slutsats som drogs var att ytterligare studier behövs för att undersöka utvecklingen av och utvärderingen av deltagandet hos barn.

Blomqvist och Heimer (2016) presenterar en studie som handlar om hur Sveriges regeringspolitik utvecklats gällande alternerade bostäder för barn där föräldrarna befinner sig i en tvist. Med alternerande bostäder menas att barnen växlar kontinuerligt boende mellan båda föräldrarna. År 1998 skedde en revidering i den svenska familjepolitiska statyn där domstolar skulle börja besluta mer lika mellan båda parterna i en tvist gällande VBU, även när den ena motparten motsatte sig detta. Avsikten med detta var att öka användningen av gemensam rättslig vårdnad och underförstått alternerade bostäder för barnen när föräldrarna separerade. Efter revideringen har alternerad bosättning ökat i Sverige och blivit betydligt vanligare, även hos separerade föräldrar som inte behövde gå till en tvist i domstolen. På tidigt 2010-tal var det ungefär 40 % av alla barn i Sverige som hade alternerade bostäder, där det ofta innebar att de bytte hushåll varje vecka. Alternerade bostäder hade under denna tid visats även bli vanligare i många andra länder och synen på familjen hade ändrats från att det sågs som avvikande med separerade föräldrar till att det sågs tillhöra vanligheten. Fördelen med förflyttningen hushåll emellan sågs vara att båda föräldrarna blir lika delaktiga i barnens liv och uppfostran. Däremot visades under denna tid att den politiska förändringen många gånger väckt stark oro, särskilt i de fallen där barnet riskerar att fara illa vid ett växelvist boende.

Efter förändringen med reformen uttryckte Barnombudsmannen (2005) (refererat i Blomqvist och Heimer, 2016) kritik mot det faktum att barnets egen syn inte inkluderades när domstolen beslutade i tvisterna. Barnets bästa blev inte beaktat på det sättet som det borde. I 2006 års lagförändring motiverade regeringen ett sätt som betonade vikten av att "barnet har en tydlig åsikt och har nått en sådan mognad att detta bör respekteras, bör domstolen i allmänhet följa barnets åsikt" (Regeringsförslaget 2006:45, refererat i Blomqvist & Heimer, 2016). En notering gjordes gällande att barnets åsikt kunde ses som viktig för att ett alternativt boende skulle fungera bra. Den kompromiss som gjordes i lagstiftningen betonade att domstolar "bör" ta hänsyn till barnets åsikter om barnet anses ha en nödvändig mognadsnivå. Detta innebar dock ingen formell skyldighet att höra barnets sida eller att barnet får presentera sina åsikter. Istället var det upp till domstolen att avgöra hur mycket barnets åsikter skulle presenteras i utredningen och i rätten.

4.2 Forskning efter barnkonventionens trätt lag i Sverige år 2020

Birnbaum och Hayes (2020) beskriver barns deltagande i beslutsfattande frågor som en relativ ny utveckling i samhället. Historiskt sett så har vuxna betraktat barn som objekt för oro utan en förmåga att delta i frågor gällande familjerätt och dess konflikter som sker mellan föräldrarna. På senare tid har den synen ändrats, främst sedan barnkonventionen skrevs under av flera länder där barn betraktas som en egen individ med egna rättigheter. Ett fastställande om ett barns bästa kräver även en förståelse för barnets åsikter och perspektiv med grund i att de har en laglig rätt att bli lyssnade på. Även om alla barn inte har förmåga att besvara alla sorters frågor, kan de ofta uttrycka en mening eller ord som tyder på hur det är i familjen. Vidare berättar Birnbaum och Hayes (2020) att forskning på senare tid tyder på att barns deltagande i utredningar kan minska de negativa effekterna för barnen, då de får möjligheten att förmedla sina åsikter och vad de tänker, vilket bidrar till en känsla av att de inte glöms bort.

Birnbaum och Hayes (2020) gjorde en studie med syftet att identifiera vilka teman som framkommer i barnsamtal gällande tvister om VBU. Eftersom barn i högre grad än tidigare

uppmannas att dela med sig utav sina åsikter är det viktigt att även undersöka barnets relationer till familjen och hur den fungerar. Teman som framkom i barnsamtalen med familjerättssekreteraren visade tecken på att barn ofta förstår mer än vad vuxna tror. De teman som framkom var föräldrarnas konflikt, separationen, förhållandet mellan föräldrarna och barnet, syskonrelationer och styvföräldrar.

Som följd visar det att barn ofta är medvetna om föräldrarnas tvist och därför kan framföra sina åsikter och tankar, trots relativt ung ålder, för att påpeka en vilja i utredningen som gör det möjligt för familjerättssekreteraren att framföra delaktigheten i utredningen. Trots att vissa barn inte kunde svara på specifika frågor gällande vad dem exakt tyckte och tänkte, kunde barnen bidra med ord och mening relaterade till de olika teman som lyfts. I sin tur kan familjerättssekreteraren se att barnen blir delaktiga, då barnen ändå fått uttrycka sina tankar och uppfattningar om konflikter och familjesituationen.

Rejmer och Bergman (2020) fokuserar på barns delaktighet i frågor som rör deras individuella livssituation i samband med familjerättens handläggning av VBU-utredningar. Förädrabalken är den lag som styr VBU-utredningar och behöver, enligt Rejmer och Bergman (2020) anpassas till barnkonventionens artiklar. Forskarna menar att formuleringen av förädrabalkens paragrafer kopplade till barn i VBU-tvister, kan anses medföra stora tolkningsmöjligheter till barnets nackdel. Ett exempel på en sådan formulering är "Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad" (FB 6 kap. 2 a § 3 st.), där formuleringen av paragrafen anses kunna ge stöd till en tolkningsmöjlighet som kan medföra att barns delaktighet försummas i fall där barnets rätt till att uttrycka sig bör vara i fokus. Då barnkonventionens artikel 12 lyfter barns rätt till delaktighet oavsett ålder och mognad menar forskarna att formuleringen i Förädrabalken kan bli problematisk.

Barn som är i stånd att bilda egna åsikter ska få möjlighet att uttrycka sin åsikt i frågan, antingen direkt till domaren eller genom en professionell företrädare. Denna rättighet gäller alla barn oavsett ålder, kön, etnicitet, språk eller funktionsnedsättning. Barnens betydelse, röst och delaktighet i utredningarna har ökat successivt sedan barnkonventionen skrevs under. De flesta barn vill bli hörda och respekterade i utredningsprocessen, både under barnsamtalen men även i de delar barnet inte direkt medverkar i, exempelvis familjerättens förslag till beslut. Majoriteten vill även ha information om vad som händer efter utredningen fram tills domstolsbeslutet. I studien lyfts även att de gånger föräldrarna vill skydda sina barn från konflikter oftast leder till att barnets egna röst och vilja inte kommer till tals i utredningen och således försvinner barnets rättigheter enligt artikel 12 i barnkonventionen (Rejmer & Bergman, 2020).

Rejmer och Bergman (2020) menar på att det inte är utredarnas eller domarnas förståelse som orsakar en bristande implementering av barnkonventionen. Istället är det förädrabalkens bestämmelser som bidrar till att artikel 3 och artikel 12 inte efterlevs. Med bakgrund till ovanstående tyder det på att förädrabalken inte är anpassad efter barnkonventionen. Det som går att säga är att barnkonventionen har ökat det barnbaserade synsättet och gett en mer barnvänlig framtoning i den svenska lagstiftningen, men att i praktiken saknar barn i Sverige fortfarande en tillgodosedd rätt till delaktighet i tvisterna.

4.3 Sammanfattning av tidigare forskning

Av forskningen kan vi se att det under flera år finns tecken på att barnets rätt och delaktighet brister i utredningarna. Både när det kommer till familjerättens utredningar men även hur domstolen arbetar med barnens rätt. Många av forskarna skriver att barnets bästa och delaktighet

inte har varit det som fokuserats på i utredningsmaterialet, istället har det varit föräldrarna som varit fokuset. Samtidigt lyfter många av forskarna att det är väldigt svårt att veta vad som är barnets bästa i situationen och det kan vara en faktor som påverkar utredningsprocessen och barnets delaktighet. Det visar sig även att yngre barn förstår mer än vad man innan trott och därför är det viktigt att de även får möjlighet till att bli delaktiga. Dock på senare tid har barnets delaktighet ökat till följd av att samhället börjat se barn som egna individer även om det inte är tillräckligt bra nu. Eftersom barnkonventionen trätt lag så pass nyligen saknas det underlag om hur det påverkat olika myndigheter, vilket vi ser saknas i forskningen. Vi har även valt med att ha tidigare forskning som är presenterat från tidigt 90-tal för att få en förståelse för hur barns rättigheter utvecklats genom tid och vad som funnits som bristande genom historien. Det finns en liten utsträckning av forskning gällande området från efter att barnkonventionen trätt lag.

5 De teoretiska utgångspunkterna

Syftet med studien är att undersöka hur laginförandet av barnkonventionen i lagen har påverkat familjerättssekreterares praktiska arbete gällande vårdnad, boende och umgänge samt barnens delaktighet i processen. Vi har med grund i vårt syfte valt de teoretiska utgångspunkterna handlingsutrymme, professionalitet och delaktighetsmodellen. Lipsky (2010) menar att handlingsutrymmet i utredningarna präglas av socialarbetarens egna bedömningar, hur barnsamtalen går till samt vad de väljer att skriva med i utredningen. Eftersom det är familjerättssekreteraren som ansvarar för utredningen kan vi med stöd av handlingsutrymme analysera barnens delaktighet i utredningen. Av denna anledning har vi valt handlingsutrymme som en teoretisk utgångspunkt. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) menar att socialarbetarens professionalitet är en viktig komponent av handlingsutrymmet och yrkesrollen, där professionaliteten bland annat lyfter vikten av att ständigt vara uppdaterad om lagar och regler som socialarbetaren behöver förhålla sig till. Då det ligger på familjerättssekreterarens ansvar att tillgodose barnets rättighet att få vara delaktig i utredningsprocessen kan professionaliteten användas i en analys av hur familjerättssekreteraren arbetar för att uppnå kriteriet. Av denna anledning har vi valt professionalitet som ännu en teoretisk utgångspunkt. Hart (1992) presenterar en delaktighetsmodell kopplad till hur barns delaktighet kan delas in i olika kategorier och olika nivåer. Delaktighetsmodellen är vald som en utav de teoretiska utgångspunkterna i denna studie för att kunna analysera barnets grad av delaktighet i utredningar gällande VBU.

5.1 Handlingsutrymme

Lipsky (2010) skriver att socialarbetare som har direktkontakt med klienter i behov av hjälp inräknas i något som kallas för gräsrotsbyråkrat, vilket innebär att socialarbetaren är en medmänniska i mötet med en klient och representerar även en offentlig organisation. I denna studie är familjerättssekreterarna de som representerar organisationen och dess arbete. Lipsky (2010) menar att handlingsutrymme är en viktig aspekt som ingår hos gräsrotsbyråkraterna och de har möjligheter att själva utforma, anpassa och bestämma arbetet inom myndighetens ramar och utefter det utföra sitt arbete. Familjerättssekreterarna har förstahandsinformation om klienterna och forskaren poängterar därför vikten av att dokumentera det som är nödvändigt i utredningsprocesserna samt de bedömningar som görs. Handlingsutrymmet i utredningarna präglas av socialarbetarens egna bedömningar, hur barnsamtalen går till samt vad de väljer att skriva med i utredningen.

Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) beskriver handlingsutrymme som ett medel för socialarbetaren att använda sig utav i utredningarna. Handlingsutrymme innebär att

socialarbetaren har en möjlighet att bestämma hur vissa moment i utredningen ska gå till, utifrån organisationens reglemente och Sveriges lagar. Detta innebär även att socialarbetaren bör besitta en förmåga att bedöma vad som är rimligt att arbeta utefter i enskilda fall. Situationer som kan påverka den enskildes handlingsutrymme är värderingar, intressen och sammanhang som bidrar till att en tolkning eller tillämpning i praktiken behövs göras. Varje utredning är beroende av att socialarbetaren tar ställning till den enskildes behov och utefter det gör bedömningar för vad som är bäst i situationen, både under utredningstiden men även den bedömning som ska göras. Socialarbetaren besitter därför makten att utföra organisationens arbete utifrån vad hen själv upplever är nödvändigt i den enskildes utredning. Detta innebär att socialarbetaren har tolkningsföreträde i reglementet och vad som påverkar det slutgiltiga beslutet, vilket antingen kan bidra till att socialarbetaren tar ett beslut som gynnar eller missgynnar barnet, när socialarbetaren beslutar att gå emot barnets vilja (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

5.2 Professionalitet

I socialarbetarens handlingsutrymme utgör professionaliteten en viktig komponent (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Att vara en socialarbetare innebär att arbeta inom ett yrke som grundar sin verksamhet på vetenskaplig forskning och sådana yrken kallas för professioner. En specifik definition av begreppet profession har visats vara problematiskt att finna, men professionsforskningen betonar professionernas anknytning till högre formell utbildning samt en relativt hög status som yrket innebär i samhället. Professioner har en central del i samhället i sin helhet, för att samhällsdynamiken och samhällsutvecklingen skall fungera i sin praktik är professioner av stor vikt. Även för att få en förståelse för vad samhällsdynamiken och samhällsutvecklingen är är begreppet profession central. En efterföljd definition av professioner innehåller bland annat att professioner använder sig utav färdigheter som är grundade i teoretisk kunskap, att utbildning och träning i färdigheterna är ett krav, att professionellas kompetens ska garanteras genom examina, att professionen innebär en handlingsetik som styrker yrkesintegriteten, att professionens tjänar samhällets allmänna bästa, att yrket är organiserat samt att professionen innebär ett gemensamt språk (Brante, 2009).

Socialstyrelsen (2004b) menar att socialt arbete i dess profession kräver att individerna som arbetar med professionen bibehåller en professionalitet i arbetet. Socialarbetarens professionalitet grundas i kunskap och utbildning, men att denna är föränderlig över tid och därav innebär att socialarbetaren aktivt måste hålla sin professionalitet uppdaterad genom att följa forskning och samhällsutvecklingen för att säkerställa att kunskapen som socialarbetaren besitter är legitim. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) lyfter det professionella förhållningssättet i socialt arbete gentemot klienter som en av komponenterna i socialarbetarens handlingsutrymme. Socialarbetarens professionella förhållningssätt definieras dels genom att socialarbetaren besitter specifika yrkeskunskaper, genom både utbildning och erfarenhet inom yrket, men även att bibehålla en medvetenhet och självreflektion om den egna personens betydelse. Det vill säga att socialarbetaren aktivt reflekterar över sina förförståelser, värderingar, erfarenheter och tankar samt vad dessa kan bidra med i ett möte med klienter. Empati, respekt, öppenhet, bekräftande arbete, kommunikation, teoretiska kunskaper, erfarenhet samt att aktivt hålla i gång kunskapsutvecklingen i arbetet är delar som förväntas i en socialarbetarens professionalitet.

5.3 Delaktighetsmodellen

I artikeln "A Ladder Of Citizen Participation" skriver Arnstein (1969) att delaktighet är en form av makt. Den del av medborgarmakten som är inkluderade och exkluderade i politiska och

ekonomiska sammanhang är beroende av en maktomfördelning för att kunna bidra till en delaktighet. En process som således inte får en maktomfördelning gällande delaktighet är tom och betydelslös. För att kunna förklara och använda begreppet delaktighet skapade Arnstein en steg som förklarar olika grader av delaktighet. Dessa steg är inkluderade i tre övergripande kategorier för att ytterligare förklara begreppet. De tre kategorierna är: icke-delaktighet, symboliska åtgärder och medborgarmakt. Den första kategorin innebär ett deltagande utan maktomfördelning, således en tom process enligt Arnstein. Den andra kategorin handlar om delaktighet utan ett inflytande, exempelvis att folket får en chans att bli delaktiga, men det är ingen säkerhet att de blir lyssnade på eller ens får delta. Den sista kategorin innebär att folket har ett mer deltagande i processen om vilken makt de får använda sig av i olika sammanhang, vilket gör att en maktfördelning lättare kan ske (Arnstein, 1969).

Arnsteins (1969) delaktighetssteg inspirerade Roger Hart (1992) att göra en egen tolkning av stegen för att kunna nyttja den i samband med diskussioner om just barns delaktighet och påverkan. Hart (1992) förklarar delaktighet som något kopplat till beslutsfattande och delar av beslutsfattning. Modellen är istället indelad i två kategorier: icke-delaktighet och delaktighet. I den första kategorin ingår delar som manipulering (manipulation), dekoration (decoration) och symboliska åtgärder (tokenism). Manipulering sker när barnen inte blir upplysta om situationen och sedan blir utfrågade av vuxna utan barnets vetskap. Med dekoration menas istället att vuxna använder barn för att få fram ett syfte utan att barnet är medveten om varför, exempelvis kan det innebära att barnet får på sig ett klädesplagg med ett budskap som de inte vet om eller själva väljer. Symboliska åtgärder innebär att barnet får en röst men blir inte informerade om aktuella situationen och kan således påverka lite eller inte alls i frågor som de vuxna redan har bestämt. Vad som är gemensamt för dessa tre nämnda steg är att barn inte blir informerade om det deltar i eller kan berätta sin åsikt om situationen (Hart, 1992).

I den andra kategorin, delaktighet, och modellens fjärde steg som kallas "*Tilldelad men informerad*" (assigned but informed) innebär det att barn inkluderas och informeras om frågor, men att de vuxna står för det slutgiltiga beslutsfattandet. Barnen ska förstå avsikten med frågan, de vet om varför de är deltagande och vem det är som vill att de ska vara deltagande. Femte steget som heter "*Rådfrågad och informerad*" (consulted and informed) innebär att barn är med i vuxnas projekt och agerar som konsulter. De vuxna ansvarar för att planera och strukturera projekten och barnet förstår processen samt att barnets åsikter behandlas på allvar. "*Vuxeninitierade, delade beslut med barn*" (adult initiated, shared decisions with children) är det sjätte steget och innebär att barn är med och beslutar i de olika sammanhangen. Även om de vuxna är ansvariga så är barnen minst lika delaktiga i beslutsfattandet. Sjunde och näst sista steget är "*Barn initierade och riktade*" (child initiated and directed) vilket innebär att barnen själva styr i projektet och de beslut som tas, exempelvis lekar med andra barn. De vuxna är endast observatörer och flikar inte in på något sätt. Sista steget som är "*Barn initierade, delade beslut med vuxna*" (child initiated, shared decisions with adult) menar att barnen själva ansvarar för projektet med stöd av vuxna och beslut tas i samarbete med vuxna. Enligt Hart (1992) rangordnas det åttonde steget högre än sjunde gällande delaktighet, eftersom den högsta möjliga nivån av medborgarskap anses vara när individer har en förståelse för att andra kan vara delaktiga i beslut samt med grund i att beslut som tas ofta påverkar fler människor (Hart, 1992). Det sista steget är inte relevant för teorianvändningen i studiens resultat och analys då vi inte intervjuar barn och inte kan se deras eget ansvar. Det sista steget är endast med i detta avsnitt för att fullfölja modellens tidigare steg och dess relevans för studien.

6 Forskningsmetod

I detta avsnitt kommer ni få en inblick i vårt metodval och hur vi gått tillväga för studiens genomförande. Först presenterar vi valet av metod, vilket är en kvalitativ studie. Därefter presenteras den vetenskapliga utgångspunkten som studien utgår från, vilket är hermeneutik. Därefter kommer det även presenteras hur urvalsprocessen gått till samt genomförandet av intervjuerna. Avslutningsvis presenteras studiens tillförlitlighet, etiska ställningstagande samt för och nackdelar med vårt metodval.

6.1 Val av metod

Datainsamlingsmetoden som har använts för denna studie är en kvalitativ metod via intervjuer med familjerättssekreterare. Datainsamlingsmetoden är vald för att kunna uppfylla syftet om att undersöka ett antal familjerättssekreterares upplevelser av hur införandet av barnkonventionen i den svenska lagen har påverkat barns delaktighet i VBU utredningar. För att kunna uppfylla studiens syfte om familjerättssekreterarnas egna upplevelser krävs en datainsamlingsmetod som ger familjerättssekreteraren möjlighet att på bästa sätt framföra beskrivningar av sina upplevelser, men även för oss forskare att få möjligheten att skapa oss en helhetsbild av deras utsagor. Bryman (2018) menar att en kvalitativ metod genom intervjuer bygger på att skapa en förståelse för hur intervjupersonerna har tolkat sin verklighet och utgångspunkten är därför intervjupersonernas individuella perspektiv på situationen. Detta stärker valet av metod eftersom vi strävar efter att få reda på hur intervjupersonerna upplever situationen i deras arbete.

Kvale och Brinkmann (2014) menar att intervjuer är den datainsamlingsmetoden som kan ge detaljerade beskrivningar och djup i utsagor, som i sin tur ger forskaren möjligheten att skapa en helhetsbild av intervjupersonens upplevelser av sin verklighet. Intervjuformen vi valt att använda oss utav i vår studie är semistrukturerade intervjuer. Med semistrukturerade intervjuer menas att en intervjuguide med förberedda frågor utformas, men där följderna på frågorna går att anpassa utifrån intervjupersonens utsagor samt där följdfrågor kan utformas under intervjuens gång för att fånga upp vad intervjupersonen vill säga. Intervjuguiden (se Bilaga 1) består av olika frågor och teman som kommer att beröras under samtalets gång, som även utgår från studiens syfte och frågeställningar för att säkerställa att rätt ämnen tas upp i intervjun. Den semistrukturerade intervjun anses passa studien bäst med grund i att den ger oss en flexibilitet i samtalet med familjerättssekreteraren, där familjerättssekreteraren får svara på öppna frågor, men där vi kan rikta intervjuens fokus till studiens syfte och frågeställningar genom att ställa följdfrågor och följa familjerättssekreterarens resonemang.

Då studien är baserad på en kvalitativ datainsamlingsmetod kommer studien att vila på den hermeneutiska vetenskapsteoretiska grunden. Hermeneutiken är den vanligaste vetenskapsteoretiska ansatsen när det kommer till kvalitativ forskning då hermeneutiken grundas i antagandet om att det inte finns en slutgiltig sanning utan att verkligheten är beroende av åskådarens upplevelser och subjektivt beroende av kontexten (Andersson, 2014). Frejes och Thornberg (2018) menar att epistemologin i hermeneutiken handlar om att tolka och förmedla individers upplevelser och därav skapa en förståelse för verkligheten och fenomen utifrån betraktarens perspektiv. Det gäller att vara medveten om att tolkningar sker konstant och att syftet inte är att förklara verkligheten utan skapa förståelse för hur olika individer uppfattar den. Gilje och Grimen (2007) lyfter att fenomen och mänskliga situationer ses som meningsfulla då de uttrycker en betydelse för något, men för att kunna skapa en förståelse för fenomen och situationer så måste de även tolkas av en aktör. Dubbelhermeneutik anses vara aktuell att koppla till vår studie då begreppet syftar till att ett fenomen eller en situation tolkas utifrån någonting

som redan är tolkat av andra. Forskaren i fråga bör ha en medvetenhet kring den dubbla hermeneutikens betydelse och därav förhålla sig till det faktum att tolkningar kan ske på andras tolkningar. Detta innebär att vi kommer i studien att tolka familjerättssekreterarnas upplevelser och erfarenheter när vi ska försöka skapa oss en förståelse för barns grad av delaktighet i utredningar gällande VBU.

6.2 Urvalsprocess

Valet av intervjupersoner började med att formulera kriterier som krav för att kunna delta i studien. Dessa urvalskriterier var att intervjupersonen skulle ha en socionomutbildning, att intervjupersonen skulle jobba med VBU-utredningar inom familjerätten samt att intervjupersonen ska ha arbetat med utredningar både innan och efter att barnkonventionen trätt lag i januari 2020. Bryman (2018) menar att det finns olika former av urval för kvalitativa undersökningar där ett exempel är ett målinriktat urval. I ett målinriktat urval väljer forskarna själva vilka deltagare som ska vara med i studien vilket innebär att forskarna väljer intervjupersoner som ska matcha med det som studien syftar till att undersöka. Familjerättssekreterare anses vara de mest lämpliga intervjupersonerna för att besvara vår studies syfte och frågeställningar då det är familjerättssekreterare som arbetar med vårdnad-, boende- och umgängesutredningar och det är även familjerättssekreteraren som bäst kan informera oss om deras egna upplevelser av hur laginförandet av barnkonventionen i den svenska lagen har påverkat barns delaktighet i VBU-utredningar.

För att välja ut intervjupersoner till vår studie kontaktades 35 kommuner med familjerättsenheter runt om i Sverige via kommunernas funktionsmail. Anledningen till varför vi valde att ha med olika kommuner runt om i landet var för att få tillgång till intervjupersoner som jobbar på olika arbetsplatser, och som därav kan ge en större möjlighet till variation i svar. Majoriteten av kommunerna hade gemensam mail för hela kommunen, vilket innebar att vi fick be om direkt kontakt till någon som arbetade på enheten för familjerätt. Det första mejlet som skickades ut innehöll information om vilka vi var, vad vår studie syftar till att undersöka samt vilka intervjupersoner vi var efter att finna. Utav dessa 35 kommuner svarade nio stycken direkt att de inte kunde medverka med anledningarna att de inte hade tillräckligt med personal eller inte uppfyller de kriterierna vi sökte. När kommuner inte svarade på mail började vi istället ringa och försöka komma i kontakt med personal på familjerätten, vilket resulterade i att vi kunde få nummer och mail till vissa men de flesta svarade inte på vare sig mejl eller telefon. Tre av familjerättssekreterarna som fick förfrågan om att delta tackade nej till att bli intervjuade med grund i att de inte upplevde att det skett någon förändring i praktiken sedan barnkonventionen trätt lag. Vi poängterade att alla svar är viktiga för studiens undersökning men de valde ändå att inte delta.

Målet med antal intervjupersoner till studien var att intervjua mellan sex och åtta familjerättssekreterare. Då det har varit svårt att komma i kontakt med familjerättssekreterare som velat delta kunde vi endast genomföra fem intervjuer. Intervjupersonerna är från fyra olika kommuner i Sverige, är alla socionomer som jobbar på familjerätten med VBU- frågor i sin kommun, de var alla kvinnor i åldrarna 25-50 år samt hade arbetat med VBU- frågor i ca 2-12 år.

6.3 Genomförande av intervjuerna

Genomförandet av intervjuerna inleddes genom att maila intresserade familjerättssekreterare information om oss själva samt med en mer detaljerad beskrivning av studiens syfte och hur

intervjun var tänkt att hållas under rådande pandemi. När intervjupersonerna bekräftade deltagandet via mailet bokades en tid för intervju in och samtidigt skickades ett informationsbrev ut (se Bilaga 2) med mer detaljerad information om vad som skulle samtalas om, vad som skulle undersökas i studien samt vad som gällde med personuppgifter och GDPR. Vi valde att inte skicka ut något mer mejl gällande exakta teman eller frågor som vi tänkte ställa då vi ansåg att det tydligt framkommit i informationsbrevet vad temat för intervjun var. På grund av den rådande pandemin med Covid-19 bestämdes att alla intervjuer skulle ske digitalt via en plattform som heter Zoom. Fördelen med digitalt i jämförelse med exempelvis en telefonintervju är att vi kan se varandra när vi pratar, vilket skapar ett större sammanhang samt en känsla av ett medmänskligt möte. En annan fördel med att göra intervjuerna digitalt var att inga resor behövdes för att genomföra intervjuerna. De digitala intervjuerna var tidseffektiva för intervjupersonerna, men det bidrog även till att fler kommuner och intervjupersoner kunde inkluderas. Då vi inte valde att ha några fysiska möten kunde vi hålla oss till samhällets rekommendationer om att minska smittspridningen och då även säkerställa vår och intervjupersonernas säkerhet samt trygghet.

Intervjuerna började med en presentation av oss och studiens syfte igen för att säkerställa att intervjupersonerna vet vad de ska bli intervjuade om. Intervjupersonerna fick sedan lämna sitt samtycke för att delta i studien samt bli inspelade för transkriberingens skull, vilken samtliga deltagare gjorde. Intervjupersonerna fick även information om att de får avsluta intervjun när de vill samt att de kan få ta en paus under intervjuens gång om de känner att det behövs. Intervjun inleddes sedan med att intervjupersonerna fick berätta om sig själva, vart de arbetade och hur länge de arbetat med vårdnad-, boende- och umgängesutredningar. Vidare valde vi att ställa frågor utifrån rubrikerna vi skapade i intervjuguiden (se Bilaga 1) vilket var inledande frågor, barnens bästa och delaktighet, barnkonventionen och brister och styrkor i barnkonventionen. Intervjupersonerna fick utrymme att tänka och svara på frågorna, ställa frågor till oss och komma med funderingar. Alla områden diskuterades som planerat, men alla frågor i intervjuguiden ställdes inte, då intervjupersonerna många gånger svarade på kommande frågor i föregående frågor. Kvale och Brinkmann (2014) menar att det är viktigt att uppmärksamma det intervjupersonerna svarar på under intervjuens gång för att kunna diskutera vidare och ställa följdfrågor. På så sätt kan nya perspektiv och tankar komma upp att diskuteras. Följdfrågor ställdes i samtliga intervjuer för att intervjupersonerna antingen skulle få möjligheten att utveckla sina resonemang eller för att snappa upp kort nämnda uttryck som sågs vara av intresse. Intervjuerna pågick mellan 20-35 minuter.

6.4 Dataanalysmetod

Dataanalysmetoden som är vald för denna studie är tematisk analys, vilket är bland de vanligaste analysmetoderna att använda sig utav när det kommer till att analysera kvalitativa data. Den tematiska analysmetodens generella strategi är att leta efter centrala kärnteman eller kategorier i det kvalitativa datamaterialet, som sedan delas in i subteman genom noggrann läsning av materialet. För att finna teman i texten finns det olika strategier som används som exempelvis att leta efter repetitioner, lokala typologier eller kategorier som uttrycks i materialet på ett ovanligt sätt. Även metaforer och analogier kan lokalisera teman, likaså när det kommer till likheter och skillnader i utsagorna. Studiens syfte och frågeställningar kan användas som utgångspunkt i att finna teman och kategorier. Genom att ställa upprepade händelser, ord eller fraser som kopplas till ett tema i de olika utsagorna mot studiens frågeställningar kan det hjälpa forskaren att finna svar på sina frågeställningar (Back och Berterö, 2015).

För att få fram material som skulle presenteras i resultatet valde vi att färgkoda transkriberingen genom att utgå från studiens frågeställningar. Ord, meningar och stycken färgmarkerades i datamaterialet med olika färger, beroende på vilken av frågeställningarna det skulle passa in på. När en mängd data var färgmarkerade gick det att utläsa likheter och skillnader som gjorde att vi kunde identifiera teman och subteman som gör det möjligt att utföra en analys. De kärnteman som har identifierats och valts att presentera i resultatet är "Familjerättssekreterare uppgift att höra barn i utredningarna", "Faktorer som påverkar barns deltagande och vilja i utredningar" och "Barnkonventionen och dess påverkan". Den tematiska analysmetoden används av denna anledning ofta i kvalitativa studier då det är ett effektivt sätt att sortera en stor mängd detaljerad data från olika intervjupersoner, där forskaren får en bättre översikt över materialet samt kan på ett smidigt sätt analysera materialet samt dra slutsatser (Back och Berterö, 2015).

6.5 Etiska överväganden

Etik är viktig för forskningen, speciellt de gånger då forskning inkluderar människor som intervjupersoner. När individer blir forskningsobjekt uppstår automatiskt olika etiska dilemman, vilket kräver att forskaren utför sin forskning med en viss försiktighet (Källström & Andersson Bruck, 2017). Vetenskapsrådet (2017) menar att forskningsetik handlar om etiska krav på forskaren och på forskningens inriktning och genomförande men även hur intervjupersonerna behandlas och skyddas. Forskaren bär även ett ansvar gentemot samhället i övrigt genom sin forskning, där frågan om vetenskaplig oredlighet är viktig. Med vetenskaplig oredlighet menas bland annat forskningsfusk, och dessa faktorer hamnar under forskaretiken. Enligt Bryman (2018) finns det fyra olika grundkrav som är skapta för att säkerställa individskyddskravet. Dessa fyra krav är:

- Informationskravet, där forskaren ska informera intervjupersonerna med forskningens syfte och undersökning
- Samtyckeskravet, där intervjupersonerna i undersökningen har rätt att bestämma över sitt deltagande.
- Konfidentialitetskravet, där uppgifter om intervjupersonerna ska ge största möjliga konfidentialitet. Personuppgifter ska förvaras på ett sådant sätt så ingen obehörig kan ta del av dem.
- Nyttjandekravet, där empirin som är insamlad från enskilda intervjupersoner får endast användas för forskningens ändamål.

Inför kontakt med intervjupersonerna presenterades syftet med studien för att intervjupersonerna skulle vara medvetna om vad de tackar ja till. De som svarade ja fick sedan ett informationsbrev där studiens syfte återigen presenterades samt där de fick information gällande hur familjerättssekreterarnas personuppgifter skulle hanteras. I början av intervjun frågade vi om det var okej att spela in materialet, vilket samtliga samtyckte till. Vidare berättade vi att de när som helst kan avsluta intervjun om de vill. Vi informerade även om att de fram tills inskickande av uppsatsen kan ta tillbaka sitt samtycke gällande intervjun. Dessa faktorer medförde att informationskravet, samtyckeskravet samt konfidentialitetskravet uppfylldes. För att säkerställa att inte obehöriga parter tar del av det empiriska materialet har vi valt att inte spara inspelningsfilerna på något moln eller liknande. I transkriberingen har vi valt att använda oss utav pseudonymer gällande namn och kommun intervjupersonerna arbetar i för säkerställa deras anonymitet. Vi uppfyller därav även kravet för nyttjande, med grund i att vi endast använder empirin till studiens undersökning och inget annat.

6.6 Tillförlitlighet

Reliabilitet och validitet är två begrepp som lyfts i diskussionen om forskningens kvalitet. Reliabiliteten handlar om hur resultatet skulle bli om studien gjordes om på nytt och hur resultaten sedan stämmer överens med varandra. Validitet handlar om hur slutsatser från en forskning hänger ihop eller inte samt om man mäter det som ska mätas. Inom kvalitativ forskning används istället termen tillförlitlighet för att presentera reliabiliteten och validiteten. Trovärdigheten i ett resultat skapas genom att forskarna och forskningen utförs i enlighet med de regler som finns, exempelvis gällande etiska aspekter. Studien genomfördes med grund i en kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer då vi ville ta reda på familjerättssekreterarnas upplevelser av barnens delaktighet i VBU- utredningar innan och efter barnkonventionen blivit lag. Metoden är ett bra sätt att använda sig utav eftersom den ger möjlighet att tolka åsikter och uppfattningar genom intervjupersonernas egna ord (Bryman, 2018).

På grund av att intervjupersonerna även kommer från fyra olika kommuner i mellansverige har vi fått en spridning på resultatet, vilket skulle kunna möjliggöra att studiens trovärdighet ökar eftersom vi har kunnat få svar baserat på olika arbetsätt. Hade vi haft fem personer från samma kommun hade resultatet från utsagorna kunnat påverkas av faktorer som rör just den arbetsplatsen. Det hade även kunnat påverka intervjupersonernas rätt till anonymitet, då det på så sätt skulle kunna bli enklare att lista ut vilka intervjupersonerna som deltagit var. Målet med urvalet var att få mellan 6–8 intervjupersoner och vi fick endast fem stycken. Detta är något som kan bidra till att studien ses som mindre tillförlitligt eftersom det är få intervjupersoner. Vi upplever dock att tillförlitligheten i detta fall tillgodoses, då intervjupersonerna hade liknande svar på samtliga frågor och att det kan tolkas som att familjerättssekreterare har liknande riktlinjer att utgå från oavsett arbetsplats. När vi valde intervjupersonerna hade vi inte heller några krav på ålder eller kön, trots detta var alla intervjupersoner kvinnor vilket skulle kunna påverka tillförlitligheten. Resultatet skulle eventuellt kunna bli annorlunda om vi hade intervjuat män. Arbetet är dock kvinnodominerat så de är inte konstigt att vi inte fått möjlighet att intervjua män och vi kan anta att könet inte bör påverka tillförlitligheten i större utsträckning, eftersom männen arbetar med samma uppgifter och således ska vara lika professionella som de kvinnor vi intervjuade.

Något annat som skulle kunna påverka tillförligheten är de nackdelar som går att identifiera med den tematiska analysen (Kvale & Brinkmann, 2014). Med grund i att forskarna själva väljer ut vad som ska presenteras i resultatet kan det medföra att viktiga aspekter missas. Det var något som vi hade i tankarna när vi gjorde analysen och därför var vi noga med att inte missa information. Vår upplevelse är att vi inte missat något som är betydligt för studien då vi gjorde en noggrann kodning av transkriberingarna. Därav bör inte vår analys påverka trovärdigheten.

7. Resultat och analys

I kommande avsnitt presenteras det empiriska material som framkommit under de fem semistrukturerade intervjuerna. För att upprätthålla intervjupersonernas anonymitet väljer vi att benämna dem som intervjuperson (IP) 1-5 i förekommande citat i texten. Resultatet har tematiseras utifrån gemensamma nämnare som de olika intervjupersonerna lyfte i utsagorna och underrubrikerna föreställer subteman där intervjupersonernas svar lyfts. Analysen av resultatet presenteras i samband med texten och varje underrubriker.

7.1 Familjerättssekreteres uppgift att höra barn i utredningarna

Vårt första tema som handlar om familjerättssekreteres uppgift att höra barn i utredningarna kommer att presenteras nedan utifrån underrubrikerna: *Utredningen med barnperspektiv* och *Uppdraget att höra barns inställning i utredningen*.

7.1.1 Utredningen med barnperspektiv

Samtliga familjerättssekreterare berättar att de arbetar utifrån föräldrabalken och barnets bästa i utredningarna. Samtliga intervjupersoner förklarar att barnperspektivet i utredningen är det som ska prioriteras och det ska synas tydligt i utredningarna hur den har beaktats. I utredningarna är det inte familjerättssekreterarna som bestämmer det slutgiltiga beslutet. Däremot är det dem som ska ge ett förslag till beslut utifrån barnets bästa. Familjerättssekreterarna berättar även att det ibland är svårt att tolka vad barnets bästa är i utredningarna. Barnets bästa behöver bedömas olika från fall till fall med grund i att varje fall är olikt den andre. Familjerättssekreterarna beskriver att det inte finns några tydliga dokument eller annat material som förklarar exakt hur processen ska gå till, vilket gör att ansvaret hamnar på den enskilde familjerättssekreteraren.

”Vi formulerar hela utredningar utifrån att det är barnets perspektiv och barnets bästa som styr hela utredningen och hela upplägget” [...] ”Så någonstans blir det, det måste bli en bedömning från fall till fall för annars så gör vi fel ändå” (IP 4).

Intervjupersonerna förklarar att formulera barnets bästa i utredningen kan bli svårt eftersom det är flera faktorer som påverkar tankesättet. Även om det är barnet som ska vara i fokus blir det lätt att föräldrarnas utsagor sätter prägel på tankarna och bidrar till att det blir svårt.

“...hela tiden tänka liksom sätta barnet i centrum, vad vi tror skulle vara bäst för barnet utifrån den informationen vi fått och inhämtat” (IP 3).

“...det har ju varit mycket just det här att barn glöms bort lite liksom, det blir föräldrarnas perspektiv och de vuxnas perspektiv på allting, vilket det inte ska vara...” (IP 4)

Eftersom det beskrivs i utsagorna att det inte finns ett bestämt tillvägagångssätt gällande hur barnets bästa ska formuleras i utredningen är det familjerättssekreteraren som ansvarar för att skriva det i utredningen. Familjerättssekreteraren måste därför använda sig både av sitt handlingsutrymme och profession för att kunna skriva utredningen och beskriva barnets bästa i fallet. För att inte utredningen ska bli missvisande är det viktigt att familjerättssekreteraren är medveten om hur barnets bästa ska presenteras i utredningen. Svensson, Johnsson & Laanemets (2008) menar att är kunskapen bristfällig blir handlingsutrymmet begränsat. Utifrån att handlingsutrymme är en del i professionen så uppnås inte kriterien för professionalitet om handlingsutrymmet används på fel sätt. Profession är viktigt för att kunna utföra organisationens arbete och följa dess riktlinjer.

7.1.2 Uppdraget att höra barns inställning i utredningen

Samtliga familjerättssekreterare berättar att de upplever uppdraget dem har så pass tydligt att det upplevs som en självklarhet att prata med barn och framföra deras åsikt i utredningen. Samtliga familjerättssekreterare berättar även att all de gör i utredningen är för barnets bästa och att det är av stor vikt att låta barnen komma till tals, då det barnen säger ska presenteras i utredningen och beroende på ålder och mognad tas i beaktning i förslag till beslut. Flera av familjerättssekreterarna poängterade deras uppgift genom att förklara det som att de är företrädare för barnet och barnets röst i utredningen.

”Vi är ju barnets röst i de hela i föräldrarnas konflikt” (IP 3).

”Det är viktigt att komma ihåg att det finns faktiskt ett barn som man jobbar för, det är barnet som man ska tänka på [...] vi jobbar för barnets skull, vi jobbar inte för att det ska vara rättvist mellan föräldrarna”. (IP 2).

Något som samtliga intervjupersoner påpekar är att de i barnsamtal är tydliga med vad som faktiskt gäller. Även om barnet har en stark vilja så betyder inte det att det är barnet som bestämmer. Utan det är fortfarande familjerättssekreteraren som presenterar förslag till beslut utifrån sina egna bedömningar och att det senare blir tingsrätten som kommer bestämma det slutgiltiga beslutet. Familjerättssekreterarna upplever att de tydligt berättar för barnen att deras åsikter är viktiga och att domaren gärna vill veta vad de tycker för att kunna hjälpa till att fatta ett beslut. Detta var något som samtliga intervjupersoner lyfte i intervjuerna.

”De får känna sig lyssnade på och att de har en möjlighet att säga vad de tycker och tänker... även om det är såklart inte dem som är ansvariga och ska bestämma så är det viktigt att dem känner sig lyssnade på” (IP 1).

IP 3 berättar att hon ofta förklarar att domaren vill veta vad barnet tycker för att försöka skapa en förståelse för barnet att dennes röst är viktig och att domaren är intresserad av vad hen vill i frågan *”...och ‘du har rätt att säga vad du vill för den här domaren’ [...] och ‘han eller hon kommer få läsa detta’” (IP 3).*

Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) skriver att socialarbetare som har kunskap, förståelse för sitt yrke och uppdraget i organisationen innehar viktiga delar för att uppnå professionalitet i sin yrkesroll. Då samtliga intervjupersoner förklarar att de vet varför de ska prata med barnen och vikten av att göra det, skulle det kunna gå att dra slutsatsen att familjerättssekreterarna uppnår kraven för sin professionella yrkesroll. Genom att familjerättssekreterarna även förklarar för barnen i barnsamtal om deras rättigheter och varför de vill prata med dem blir barnen delaktiga i processen. Barnen bestämmer ju inte det slutgiltiga beslutet men då deras åsikter är viktiga och ska väga en del i utredningen går det att säga att de är delaktiga på en viss nivå. I Harts (1992) steg kan vi därav koppla barnens delaktighet till steg nummer fem som heter *“rådfrågad och informerar”* som handlar om att vuxna styr *“projektet”* men barnen är med och berättar sina åsikter och åsikterna är väldigt viktiga.

De flesta intervjupersonerna lyfter vikten av att ha ett barnsamtal i utredningen, även om barnet inte svarar på några frågor som ställs. För att följa de lagar och riktlinjer som finns behöver barnen vara delaktiga i utredningen på ett eller annat sätt. Att ta in barnen själva i ett rum, utan föräldrarna för att förklara processen och varför deras föräldrar behöver hjälp tycker samtliga

intervjupersoner är betydelsefullt för att få en bekräftelse att barnet förstår situationen och blir delaktiga. Sedan är det upp till barnen själva om de väljer att svara på frågor, bara vissa frågor eller inte på några frågor alls. Därefter skriver familjerättssekreterarna tydligt i utredningen att de haft ett barnsamtal där de förklarat syftet med processen och tydliggör då att barnet inte ville svara på frågor.

”Vi berättar vilka vi är, vad vi gör, varför vi är inblandade överhuvudtaget, vad poängen är med det här samtalet så de får en objektiv total information om varför mamma och pappa kontaktat oss” (IP 4).

Vidare i intervjun säger familjerättssekreteraren även ”... där (i utredningsmaterialet) redogör vi ju ändå till exempel att ‘barnet sitter i rummet med oss men vill inte prata’ eller ‘vi försöker fråga saker men får inga svar’[...]men man redovisar ändå på något vis att barnet har varit där men inte velat svara” (IP 4).

Barnens delaktighet i utredningen presenteras även om barnen inte valt att svara på frågor. Det visar på att barnen får en möjlighet att komma till tals vilket gör att familjerättssekreterarna ser till att barnets rättigheter följs. Att barnen blir informerade i frågor som rör vuxnas beslut, att de förstår avsikten med frågan, varför de är deltagande och vem det är som vill att de ska vara deltagande passar in på Harts (1992) fjärde steg i delaktighetsstegen, vilket är ”tilldelad men informerad”. Då familjerättssekreterarna väljer att ta med barnens delaktighet i utredningen, trots att de inte fått någon respons, påverkar deras handlingsutrymme om hur de ska presentera barnets vilja i utredningen eftersom det är bristfällande information. Det skulle kunna anses att familjerättssekreterarna måste noga tänka på hur de formulerar barnets vilja i utredningen med det utrymme de har att arbeta med. Handlingsutrymme är det utrymme som socialarbetare har att arbeta efter (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008).

7.2 Faktorer som påverkar barns deltagande och vilja i utredningar

Det andra kärntemat handlar om faktorer som påverkar barns deltagande och vilja i utredningar kommer presenteras nedan utifrån underrubrikerna: *Ålder och mognad* och *Lojalitetskonflikt*.

7.2.1 Ålder och mognad

Alla intervjupersoner var överens om att ålder och mognad på barnen var en faktor som påverkade i vilken utsträckning barnen kunde komma till tals samt hur mycket av det barnen säger anses vara relevant för utredningen. Intervjupersonerna tog bland annat upp att de alltid träffar barnen i hemmiljön, och nu under pandemin ses de ofta utomhus, oavsett ålder tillsammans med respektive förälder. Under ett sådant möte menar intervjupersonerna att de ofta kan bedöma om det finns ett syfte med att barnet ska kallas in till ett barnsamtal på familjerättskontoret eller inte. En intervjuperson lyfter att samspelet mellan barnet och föräldrarna kan vara ett sätt för de yngre barnen att uttrycka sin mening i situationen. De beskriver att arbetslivserfarenheten de besitter hjälper dem att avgöra om barnet är tillräckligt gammal och mogen för att kunna förstå och uttrycka sin mening. Flera intervjupersoner lyfter svårigheten gällande frågan om ålder och mognad i fall där barnet är i ung ålder men uttrycker en tydlig åsikt. Svårigheten som lyfts är där familjerättssekreteraren bedömer att barnets vilja utifrån situationen i helhet inte är barnets bästa och därav kommer behöva ge förslag till tingsrätten som går emot barnets vilja. Trots svårigheten som alla intervjupersoner lyfter med frågan om ålder och mognad kontra barnets delaktighet, så motiverar intervjupersonerna att förslag till beslut som tas på familjerätten ändå ständigt grundar sig i barnets bästa. Även i de

fall där barnets åsikter inte kan tas i beaktning så har barnen ändå fått möjligheten att uttrycka sig, känna sig lyssnade till och fått information om situationen, vilket ändå uppfyller kravet om att barnet får vara delaktigt i rättsprocessen som sker enligt dennes rätt.

“Så är det ju svårt, man får ju gå på mycket ålder och barnets förmåga att resonera och kanske se konsekvenser”[...] “men det är svårt, och bara mognad- då får man tänka mycket om hur man ser barnets förmåga att resonera och komma med egna tankar och funderingar på lite hur dom svarar på frågor också” (IP 1).

“Asså vi pratar ju med barn ända ner i femårsåldern om det behövs idag, sen kanske de i och för sig har ett perspektiv av att ‘Ja, jag vill helst bo hos pappa för att mamma har inget playstation’ men det spelar liksom inte så stor roll, för att rätten lägger ju vikt vid mognad och såna här saker, men man ska ändå få känna att man har sagt något, att man ska få komma till tals, för att barnen är så mycket mer medvetna än vad vi har gett de kredd för under många decennier tror jag” (IP 4).

Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) menar att en del av att vara professionell i sin profession handlar om att förhålla sig till verksamhetens ramar som består av regler, lagstiftning, riktlinjer och policyer. Socialarbetaren ska även i sin professionella roll utgå från kunskap som socialarbetaren fått genom sin utbildning och sin erfarenhet. Utifrån dessa kriterier kan socialarbetaren använda sitt handlingsutrymme för att arbeta med olika processer inom yrket. Utifrån de utsagor som intervjupersonerna berättat går de att se på ålder och mognad som en faktor vilket påverkar barnets grad av delaktighet i utredningar. Att utgå från ålder och mognad i beslutet om ett barnsamtal ska ske och hur det sker byggs på familjerättssekreterarens egna handlingsutrymme. Eftersom intervjupersonerna upplever att det ibland är svårt att avgöra mognaden kontra ålder, behöver de använda sig utav organisationens riktlinjer för att bestämma vad som är nödvändigt och inte för utredningens gång. När familjerättssekreterarna sedan bestämt hur det ska gå tillväga har de nyttjat sitt handlingsutrymme. Vidare går det att säga att familjerättssekreterarna antas förhålla sig professionellt när de tar beslut om att barnsamtal ska ske utifrån organisationens riktlinjer och för barnets bästa.

Hart (1992) menar att delaktighetsmodellen kan användas för att uppskatta graden av barns delaktighet. Delaktighetsmodellens fjärde steg, “tilldelad men informerad” handlar om att barnet inkluderas och informeras, men att de vuxna fattar besluten. I detta steg förstår barnen avsikten med frågan, varför de deltar och vem det är som vill att de ska delta. Delaktighetsmodellens femte steg, “rådfrågad och informerad” handlar om att barnet är med i de vuxnas projekt och agerar som konsulter. Det är de vuxna som ansvarar för och strukturerar projektet, men barnen förstår processen och barnets åsikter behandlas på allvar. Utifrån intervjupersonernas utsagor går det att anta att familjerättssekreterarna informerar barnet om situationen, varför barnen blivit kallade till barnsamtal och barnen blir även informerade om sina rättigheter. Detta sker även fastän barnet är i ung ålder och inte upplevs särskilt mogen. Beroende på ålder och mognad måste familjerättssekreteraren bedöma hur mycket av barnets åsikter som kan beaktas i förslaget till beslut. Det kan därför antas att beroende på ålder och mognad så appliceras antingen steg fyra eller steg fem i delaktighetsmodellen.

7.2.2 Lojalitetskonflikt

Något annat som de flesta intervjupersoner beskrev påverka i vilken utsträckning det barnen säger anses vara relevant för utredningen var om det finns en lojalitetskonflikt för barnet i relation till sina föräldrar. Att ett barn slits mellan sina föräldrar eller fått till sig att tycka på ett

visst sätt, eller säga vissa saker till familjerättssekreterare som barnet egentligen inte vill upplevs inte vara ovanligt i dessa utredningar. Likaså kan det handla om att barnet är mycket väl medveten om konsekvenserna av vad barnet berättar och därför väljer att skydda sin förälder med grund i en rädsla för att antingen förlora sin förälder eller att föräldern senare får reda på vad barnet har berättat för familjerättssekreteraren.

“...Sen är det är ju svårt för barnet, det är ju många gånger dem slits mellan två föräldrar och lite välja sida, och mycket lojalitet för barnen, så det är ofta väldigt svårt att bedöma vad dem säger och vad dom verkligen vill och känner och hur beroende de är på om typ en förälder har sagt något till dom om hur det ska tycka och tänka eller de är oroliga” (IP 1).

“...Pratar med barn ena gången är den med ena föräldern så säger den något annat och sen när man träffar den med den andre föräldern så vill den något annat och då visar det ju sig att då är de ju en lojalitetskonflikt och tillslut så kanske man måste då välja åt barnet alltså man måste försöka se på vad som är de bästa i det... och de kan ju vara svårt att då kanske lyssna på barnet vilja för det finns två viljor” (IP 3).

Utifrån intervjupersonernas utsagor kan det antas ibland vara svårt att avgöra vad barnet egentligen vill i de fall där det troligen finns en lojalitetskonflikt till föräldrarna, eller den ena föräldern. Att då framföra barnets vilja och delaktighet i utredningen kan bli problematisk eftersom familjerättssekreteraren inte vet vad som stämmer eller inte. Svensson, Johnsson & Laanemets (2008) menar att professionalitet inom yrket handlar om att socialarbetaren behöver förhålla sig till verksamhetens riktlinjer och vad som gäller på arbetsplatsen. Att utföra sina arbetsuppgifter på ett tydligt och bra sätt lever upp till kriterierna för att ha ett professionellt förhållningssätt (a.a.). Familjerättssekreterarnas uppgift är att bland annat skriva fram barnets vilja i utredningen, vilket betyder att i en lojalitetskonflikt behöver handläggaren vara tydlig med att en sådan faktor kan påverka vad barnet säger, barnets delaktighet i utredningen och vad familjerättssekreteraren argumenterar för det slutgiltiga förslaget. Familjerättssekreterarna kan antas använda sin professionalitet i bemötandet av lojalitetskonflikter och dess konsekvenser för utredningen.

För att avgöra vilken grad av delaktighet barn som upplevs befinna sig i en lojalitetskonflikt i förhållande till sina föräldrar kan Harts (1992) delaktighetsmodell appliceras. Steg fyra i delaktighetsmodellen “tilldelad men informerad” handlar om att barnet inkluderas och informeras, men att de vuxna fattar besluten. I detta steg förstår barnen avsikten med frågan, varför de deltar och vem det är som vill att de ska delta (a.a.). Utifrån intervjupersonernas utsagor går det att anta att familjerättssekreterarna informerar barnet om situationen, varför barnen blivit kallade till barnsamtal och barnen blir även informerade om sina rättigheter. Detta sker även fastän barnet uppfattas befinna sig i en tydlig lojalitetskonflikt. Då det även lyfts vara svårt att fastställa hur mycket av barnets vilja som framkommer i fall med en lojalitetskonflikt kan det även antas att familjerättssekreteraren ger barnet möjligheten att uttrycka sina åsikter trots att dessa inte går att ta i beaktning i förslaget till beslut. Det kan därför antas att beroende på om barnet befinner sig i en lojalitetskonflikt så kan steg fyra i delaktighetsmodellen appliceras.

7.3 Barnkonventionen och dess påverkan

Det sista temat handlar om barnkonventionen och dess påverkan. Det kommer presenteras nedan utifrån subteman och underrubrikerna: Barnkonventionen i praktiken, Tydligare i arbetet, Kunskapsutveckling och Möjlig ändring i praktiken.

7.3.1 Barnkonventionen i praktiken

Samtliga intervjupersoner var överens om att arbetet inom familjerätten redan innan laginförandet av barnkonventionen utgått från ett barnperspektiv och att de har arbetat utifrån barnets rättigheter. De flesta intervjupersonerna menar att familjerätten utgått från barnkonventionen sedan Sverige skrev på den år 1990 och menar att det praktiska arbetet i stort sett ser likadant ut nu som det gjort innan konventionen blev lag.

“Nej alltså, jag kan inte säga att jag tänkt på någon specifik skillnad faktiskt”[...]“jag tycker väl att man har mycket barnfokus, ja man tänker mycket på barnen hela tiden. Det är naturligt att man gör det redan nu, så jag vet inte, jag har inte tänkt på något speciellt i alla fall.. som känns som att det har förändrats.” (IP 1).

“Det var ju ganska länge sen som man började prata om det (barnkonventionen) väldigt mycket, det är ju många år sen som den ändå kom till Sverige. Men just det här att det blev lag är ingenting som vi har ändrat.”[...]“Nej, men alltså vi har väl alltid försökt att jobba utifrån det... barns rätt att komma till tals, att det är någonting som vi har försökt att jobba utifrån även tidigare i vårans bransch. Det har ju pratats mycket om det när barnkonventionen kom till Sverige, så var det mycket prat om det. Jag tror att det kanske var där det gjordes, om det gjordes någon förändring så var det ju där.”(IP 2).

“Alltså när vi började det här arbetet ytterligare, att vi har kommit fram till att vi som familjerätten gör väldigt mycket bra saker med att ha sett just med barnsamtal och hur vi informerar och det kan man ju alltid bli bättre, men att det var inte så här ‘oh shit nu måste vi stappa upp oss för nu blev det lag, alltså de diskussioner har aldrig förts, nej” (IP 5).

Socialarbetarens handlingsutrymme innebär att som professionell utgå från dels verksamhetens reglemente och Sveriges lagar. Samtidigt måste socialarbetaren hela tiden uppdatera sig om hur den nuvarande samhällssituationen ser ut, exempelvis när ny forskning eller implementering av en ny lag uppkommer. Detta för att fortsätta utveckla sitt handlingsutrymme och uppnå en professionalitet i yrket (Svensson, Johnsson & Laanemets, 2008). Familjerättssekreterarnas utsagor tyder på att de redan innan laginförandet arbetat utefter barnkonventionen och dess artiklar sedan Sverige skrev på den 1990. Därav kan det antas att de inte märker någon större skillnad i det praktiska arbetet. Att familjerätten redan sedan barnkonventionen skrevs under verkar ha implementerat barnkonventionens artiklar i sitt praktiska arbete med VBU-utredningar, kan antas handla om att familjerättssekreterarna förhåller sig till sitt handlingsutrymme på ett professionellt sätt.

7.3.2 Tydligare i arbetet

Alla intervjupersoner lyfter att de tycker att det är bra att barnkonventionen äntligen blivit lag och de flesta beskriver att arbetet utifrån barnets rättigheter på olika sätt känns tydligare. Två intervjupersoner lyfter att det nu är enklare att besluta om att ha barnsamtal då barnkonventionen som lag påminner familjerättssekreterarna om vikten av att barnen får känna sig lyssnade till. Även i yngre åldrar där familjerättssekreterarna beskriver att man tidigare tänkt att det inte finns

något syfte att prata med barnet. Andra intervjupersoner lyfter att trots att familjerätten har utgått från det som står i barnkonventionen tidigare, så kan faktumet att det nu är en lag i Sverige bidra till att motiveringar till förslag till beslut kan bli mer tydligt grundade. En intervjuperson lyfter exempelvis att familjerättssekreteraren kan uppleva ett större självförtroende när det kommer till bedömningsfrågor nu när artiklarna i barnkonventionen är en lag.

“Det har ju varit barnets bästa i lagen innan. Det har ju vart delar utifrån barnkonventionen såklart. Men att det känns mer nu att alla myndigheter kollar upp om hur man ska följa upp barnkonventionen och vad vi ska göra, som till exempel här- man samlar alla på arbetsplatsen och ‘hur ska vi göra i den här utredningen för att tillgodose barnperspektivet’.. Att de blir mer som en kontroll för sig själv också att man ska kunna bli ännu bättre och det känns såklart som man gör mycket redan, att man har fokus på barn, men det är väl jättebra om man kan kolla och göra det ännu bättre” (IP 1).

“Alltså vi är ju mer öppna för att prata med yngre barn. Det handlar också om att prata med, det är inte bara ålder, det kan handla om funktionshindrade barn, det kan handla om barn man kanske inte tidigare funderat mycket kring om de hade en åsikt, alltså nu gäller det ju alla barn på ett annat sätt. Det handlar om vår skyldighet att anpassa informationen eller frågorna så att alla barn kan förstå och även ta del och uttrycka sig. Men jag tror att förut kanske man inte ens övervägde att prata med fyra eller femåring men det gör vi nu” (IP 4).

Som familjerättssekreterarna berättar finns det små grejer gällande laginförandet av barnkonventionen som gör att de kan bli säkrare i arbetet. Som en av intervjupersonerna sade har de nu börjat fundera på att prata med barn som har någon form av funktionsnedsättning och att åldern kanske inte längre spelar lika stor roll som innan. Alla barn har rätt att få komma till tals vilket dem vill upprätthålla. Det skulle kunna tolkas som att familjerättssekreterarna är uppdaterade i utvecklingen samhället gör. Vilket, enligt Svensson, Johnsson och Laanemets (2008), bidrar till att dem utvecklar sin profession och uppnår professionalitet (a.a.). Att inkludera alla barn i utredningen, även om dem kanske inte förstår innebörden på grund av en funktionsnedsättning eller låg ålder bidrar ändå till att dem får känna sig delaktiga i processen. Harts (1992) fjärde steg i delaktighetsmodellen, “tilldelad men informerad” innebär att barn inkluderas och informeras om vuxnas beslut. Däremot ska de även förstå innebörden med frågan. Det antas därför att steget endast blir delvis uppnådd om barnen blir informerade och får en röst, men inte förstår innebörden.

7.3.3. Kunskapsutveckling

En fråga som ställdes till intervjupersonerna var om de har fått några nya riktlinjer, utbildningar eller material gällande att barnkonventionen trätt lag och vad det fått för innebörd i arbetet. I denna fråga hade intervjupersonerna olika svar. Vissa intervjupersoner upplevde att de inte fått något nytt material om barnkonventionen. Andra intervjupersoner beskriver att de i grupp har diskuterat hur arbetet bör läggas upp utifrån barnkonventionen på arbetsplatsen och vissa beskriver att de åkt iväg på utbildningsdag relaterat till laginförandet av barnkonventionen.

“Det tror jag inte. Nej, det tror jag inte att vi har fått.” (IP 2)

“Vi har olika grupper vi är med och diskuterar fram hur vi ska lägga upp arbetet efter barnkonventionen, om de är något specifikt och speciellt vi behöver tänka på [...] då hade vi

någon utbildningsdag när vi tittade på lite olika föredrag om olika professioner som pratade om familjerätter och barnkonventionen och arbete. Så där har vi fått prata om det och fått lite utbildning” (IP 1).

“Alltså nej inte direkt. Men jag har för mig att vi var på någonting i höstas”... “och då var det ju mer att bara ‘nu vet ni att det blivit en lag’ (IP 3).

“Nej, men det är ju dels att vi har ett aktivt diskussionsunderlag, alltså vi har det som en aktiv punkt hela tiden och utöver det är det ju upp till oss att lära oss vad barnkonventionen ska innebära för vårt arbete.[...] Jag tror inte att vi har nått, vi har liksom ingen lathund eller sådär utan det är lite upp till oss helt enkelt” (IP 4).

Utifrån familjerättssekreterarnas utsagor gällande frågan om de fått nya riktlinjer, utbildningar eller material gällande barnkonventionens laginförande, ser svaren väldigt olika ut. Vissa intervjupersoner menar att ansvaret ligger på dem själva att utveckla sina kunskaper. Vilket går att koppla till Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) som menar att socialarbetaren själv behöver uppdatera sig gällande forskning och annat viktigt material i sin yrkesroll för att uppnå en professionalitet.

7.3.4 Möjlig ändring i praktiken

Något som framkom under två av intervjuerna, som vi inte visste om, är att det just nu finns en lagrådsremiss på förslag som förhoppningsvis implementeras i höst. Intervjupersonerna menar att om det förslaget skulle godkännas skulle det betyda att ändringar i föräldrabalken kommer göras. En utav intervjupersonerna lyfter att hon tror att lagrådsremissen på förslaget kommer att medföra en större förändring i familjerättssekreterarnas praktiska arbete gällande VBU-utredningar än vad barnkonventionens laginförande har gjort.

“Det finns någonting som heter lagrådsremiss [...] som ska träda i kraft nu och det är förslag nu att vi ska ha informationssamtal innan föräldrarna vänder sig till tingsrätten [...] att man då har ett informationssamtal där man kan poängtera att såhär ser det ut och det här säger lagen och sådär” (IP 3).

“Ser mer fram mot det här lagförslaget som är uppe nu [...] alla föräldrar som gör en stämning i tingsrätten på vårdnad, boende och umgänge kommer det vara ett krav på att komma på samtal till familjerätten först [...] samtidigt möjligheten för familjerätten att, och socialtjänsten, att kunna prata med barn utan föräldrars samtycke... de lagarna i den här känner mig lite mer så här ‘yes please’” (IP 5).

Om denna lagrådsremiss godkänns och förändrar föräldrabalken behöver samtliga familjerättssekreterare uppdatera sig på vad det innebär i praktiken, för att fortsätta utveckla sitt egna handlingsutrymme och uppnå professionalitet inom yrkesrollen. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008) betonar vikten av att hela tiden uppdatera sig med hur situationen ser ut och vad för ändringar eller liknande som behöver ske i praktiken.

8 Diskussion

Syftet med studien var att undersöka ett antal familjerättssekreterares upplevelser av hur laginförandet av barnkonventionen i den svenska lagen har påverkat barns delaktighet i VBU-utredningar. Vi ansåg att tre frågeställningar behövdes för att kunna undersöka syftet och få en fördjupad förståelse av familjerättssekreterarnas upplevelser. I kommande avsnitt presenteras och diskuteras först resultatet och analysen utifrån frågeställningarna samt en tolkning utifrån en hermeneutisk ansats. Fortsättningsvis presenteras undersökningens styrkor och svagheter i en reflektion. Avslutningsvis presenterar vi förslag på fortsatta forskningsområden inom ämnet.

8.1 Slutdiskussion

Resultatet från vår första frågeställning ”Hur upplever familjerättssekreterare sin uppgift att höra barn om deras inställning i utredningar om vårdnad, boende och umgänge?” visar på att familjerättssekreterarna hela tiden arbetar med att ha ett barnfokus i utredningen. Det är inte familjerättssekreterarna som ansvarar för att göra ett beslut, däremot är det de som ansvarar för att skriva ett förslag till beslut. Barnets bästa ska genomsyra utredningen och även dess moment att höra barnet i utredningen. Familjerättssekreterarna tycker att deras uppdrag är tydligt och att det därför upplevs som en självklarhet att prata med barn och framföra deras åsikt i utredningen. Birnbaum och Hayes (2020) skriver att ett fastställande av barnets bästa kräver förståelse för barnets egna åsikter och perspektiv, eftersom barnet har en laglig rätt att bli lyssnade på. Familjerättssekreterarna vet om att de är barnets egna företrädare i utredningen och därför är det viktigt att prata med barnen på ett eller annat sätt för att få fram barnens åsikter i utredningen. Genom att se till vad som framkom i resultatet tolkar vi att familjerättssekreterarna är medvetna om uppdraget de har för barnens skull. Precis som familjerättssekreterarna berättade tolkar vi även att det som att de är barnets röst i utredningen och att det framförs på ett tydligt sätt för tingsrätten.

Resultatet visar även att familjerättssekreterarna medvetet förklarar syftet med utredningen för barnen, för att göra dem delaktiga i processen och förklarar att de har en rättighet att få komma till tals och berätta sin åsikt i utredningen. Dels även för att förklara för barnen att de inte bestämmer hur det slutgiltiga beslutet blir, utan det är domaren i tingsrätten. På det sättet får barnen en tydlig bild om hur situationen ser ut och de blir delaktiga i processen. I de barnsamtal som sker där barnen väljer att inte berätta något för familjerättssekreteraren ser de ändå till att barnet får sin rätt att bli hörd, genom att förklara i utredningen att dem pratade med barnet men hen inte berättat något för familjerättssekreteraren. Donnelly (2010) lyfter vikten av att barnet ska få sin mening respekterad och talan hörd. Barnet har rätt till att vara delaktig i hela utredningsprocessen och få till sig viktig information om situation, även om det slutgiltiga beslutet inte stämmer överens med vad barnet har för egna åsikter. Att få prata med barnet ensamma för att förklara processen med utredningen är något som familjerättssekreterarna gör i alla lägen som behövs, även om barnen inte väljer att delta själv med sina egna åsikter. Det bidrar till att barnen blir delaktiga och får sin rättighet tillgodosedd. Vår tolkning är att familjerättssekreterarna arbetar flitigt med att inkludera barnen i utredningen, främst via de barnsamtal som sker. Familjerättssekreterarnas strävan är att låta barnen få komma till tals, vilket stämmer överens med artikel 12 i barnkonventionen. Det vi ifrågasätter utifrån familjerättssekreterarnas utsagor i relation till tidigare forskning är att forskningen (Donnelly, 2010; Blomqvist och Heimer, 2016) visar på att granskningar av utredningar har visat att barnets bästa och barnets rätt till delaktighet inte tillgodosetts i tillräckligt stor grad, medan intervjupersonerna upplever att utredningarna sedan barnkonventionen skrevs på alltid har utgått från ett tydligt barnfokus.

Resultatet från vår andra frågeställning “Vilka faktorer beskriver familjerättssekreterare påverkar barns grad av delaktighet i utredningar gällande vårdnad, boende och umgänge?” visar på att barns ålder och mognad samt lojalitetskonflikter kan vara faktorer som påverkar barns grad av delaktighet i utredningar. Familjerättssekreterarna beskriver att i båda fall är det en bedömningsfråga där familjerättssekreteraren behöver ta ställning till vilken grad barnets åsikter skall beaktas i beslutsfattandet. En sådan bedömning utgår alltid efter vad som anses vara barnets bästa i situationen. Olika steg i delaktighetsmodellen går att applicera beroende på bland annat ålder och mognad samt lojalitetskonflikt. Det som dock är av vikt att lyfta är att både steg fyra och fem räknas som att barnet är delaktighet i sin process, vilket lyfts fram som en viktig rättighet för barnet samt ett fokusområde som familjerätten utgår från. Dock kan barnet vara delaktig på olika sätt och i olika grader. Ett barn vid ung ålder som uttrycker att barnet vill bo hos ena föräldern med grund i att den föräldern har fler leksaker kan hamna på en lägre grad i delaktighetsmodellen. Eftersom familjerättssekreteraren troligen ser att anledningen inte är till för barnets bästa och därför skriver ett annat förslag till beslut. Situationer där ett ungt barn har en stark vilja och uttrycker tydligt vad barnets ståndpunkt är i situationen, men där omständigheterna runt omkring tydligt visar på att det är av barnets bästa att inte utgå från barnets vilja i situationer kan anses vara tuffa.

Familjerättssekreterarna lyfter vikten av att skriva ut tydliga motiveringar i utredningsmaterialet där barnets vilja presenteras men där förslaget till beslut blir något annat och varför det blev så. Även om barnet har en vilja som går emot vad familjerättssekreteraren bedömer är bäst för barnet, får barnet ändå möjlighet att vara delaktig i processen. Detta genom att informera barnet om situationen och ge barnet möjlighet att uttrycka sina tankar och åsikter. I de fall där barnet är väldigt ungt och inte har förmågan att uttrycka sin mening, berättar familjerättssekreterarna att det finns andra möjligheter att lyfta barnets delaktighet. Ett exempel är via hembesök som görs oavsett ålder, där familjerättssekreteraren träffar barnet och får observera barnets samspel med respektive förälder. Donnelly (2010) menar att kommunikation med barn ses som en komplex process och det kan vara svårt att bedöma barns mognad, men det är av vikt att komma ihåg att även väldigt unga barn kan kommunicera sin vilja via andra medel än ord, exempelvis genom kroppsspråk och handlingar. Därav är det viktigt att socialarbetaren träffar barnet även om ett barnsamtal inte sker. Vår tolkning är att familjerättssekreterarna är medvetna om vilka faktorer som kan påverka det barnen säger och vad de uttrycker för vilja. Samtidigt är familjerättssekreterarna även medvetna om hur svårt det kan vara att avgöra vad som stämmer och vad som inte stämmer, när det exempelvis är en lojalitetskonflikt. Ålder och mognad spelar även en stor roll i hur barnens delaktighet presenteras. I de fall familjerättssekreterarna bedömer att barnet är för ung för att kallas till ett barnsamtal, kan det anses krocka med vad barnkonventionen säger om att alla barn ska få komma till tals. Det vi ser då är att de använder sig utav andra alternativ, exempelvis hembesök. Vi upplever att familjerättssekreterarna är medvetna om hur de ska arbeta med problematiken i utredningen när vissa faktorer påverkar barnens delaktighet.

Resultatet från vår tredje frågeställning “Upplever familjerättssekreterarna att laginförandet av barnkonventionen har lett till en förändring gällande barns rättigheter i praktiken i utredningar gällande vårdnad, boende och umgänge?” visar på att det inte är någon större praktisk skillnad i utredningarna innan och efter att barnkonventionen trätt lag. Resultatet visar att familjerätten under många år haft ett tydligt uppdrag och tydliga riktlinjer gällande att beakta barnets rättigheter och det varit ett tydligt barnfokus sedan barnkonventionen skrevs på 1990. Familjerättssekreterarna upplever dock att det är positivt att barnkonventionen blivit lag med

grund i tankar om att arbetet på så sätt kan bli tydligare. Även att det är ett positivt steg i samhällsutvecklingen gällande barns rättigheter. När det kommer till frågan om familjerättssekreterarna fått tillgång till nya riktlinjer, material eller utbildning kring barnkonventionen efter laginförandet ser resultatet olika ut. Utifrån vad intervjupersonerna berättat ser resultatet olika ut från arbetsplats till arbetsplats. Inga nya riktlinjer eller dokument har presenterats. En del av intervjupersonerna har haft diskussioner, speciella grupper och utbildningsdagar som syftar till att påminna om barnkonventionen snarare än att arbetet ska ske på ett annorlunda sätt.

Eftersom Sverige skrev på barnkonventionen 1990 är vi inte förvånade över att familjerätten började arbeta utifrån den redan då. Det som vi funderar och ifrågasätter är hur forskning (Blomqvist och Heimer, 2016) visar på att det brister i utredningar gällande barnets rättigheter och att det är syftet till att barnkonventionen trätt lag i relation till att intervjupersonerna upplever att det inte blivit någon skillnad sedan laginförandet då de alltid arbetat utifrån barnets rättigheter. Något annat som går att ifrågasätta är att då meningen med att barnkonventionen trätt lag är att stärka arbetet med barnets rättigheter, varför finns det då inga tydliga dokument eller riktlinjer på hur det ska göras? Det går även att ifrågasätta vems uppgift det är att ta reda på hur barnkonventionen ska användas i praktiken. Är det enheten som ska ta fram material eller är det den enskilde familjerättssekreteraren som ska ta reda på det på egen hand? Svaret kanske inte finns, men något svar bör komma i framtiden. En del av intervjupersonerna nämnde att de fått viss utbildning, vilket vi ser som positivt och ett tecken på att något kanske är på väg att hända i praktiken, i alla fall för de personer vi intervjuade. Utifrån familjerättssekreterarnas utsagor tolkar vi att det inte hänt någon större förändring i praktiken, fastän vissa har fått en del utbildning i ämnet. Något som vissa dock nämnde är att det nu känns tydligare i hur en del av arbetet ska gå till eftersom barnkonventionen som lag tydliggör att något "ska" göras istället för "bör". Vilket vi tolkat som att några av familjerättssekreterarna kommer tänka ett steg längre gällande barnets rättigheter och barnets delaktighet i utredningen framöver. Att familjerättssekreterarna uttrycker att det inte har skett någon förändring alls i det praktiska arbetet efter att barnkonventionen trätt lag ser vi motsäga det de vidare beskriver gällande att arbetet känns tydligare på många plan. Det vi kan se är att någon form av förändring ändå skett i arbetet efter laginförandet, trots att familjerättssekreterarna uttrycker att det inte skett en förändring. Även fastän den praktiska förändringen inte är stor, så lyfter familjerättssekreterarna viktiga delar i arbetet som känns tydligare och att lagen medför större skyldigheter än vad som upplevts finnas tidigare.

Något som två av intervjupersonerna nämnde är att de är mer intresserade utav den nya lagrådsremissen som är uppe på tal nu och som förhoppningsvis godkännts till hösten. Enligt dem själva kommer den lagändringen ske i föräldrabalken och bidra till större ändringar i praktiken framöver. En utav intervjupersonerna förklarade att den lagrådsremiss som är uppe på tal nu kan innebära större förändringar i arbetet då den är mer specifik än vad barnkonventionen är. Vi skulle därav även kunna tolka att anledningen till varför inga större skillnader skett i praktiken sedan barnkonventionen trätt lag grundas i hur artiklarna i konventionen är formulerade. Att de är breda och tolkningsbara.

8.2 Sammanfattning av diskussion

Familjerättssekreterarna fokuserar på barnets perspektiv i utredningarna. Det ska även framgå tydligt hur barnperspektivet har tagits vid i utredningsmaterialet som de har skrivit. Familjerättssekreterarna upplever inte sitt uppdrag att höra barnens egna åsikter som något

problem i utredningen. För att göra barnen delaktiga i processen sker de via barnsamtal av något slag där familjerättssekreteraren får möjlighet att presentera för barnet varför den är där och att den har rätt att berätta sin åsikt i utredningen. Även om barnet inte väljer att svara på några frågor får denne möjlighet att göra det och bli delaktig. Vi upplever att familjerättssekreterarna har ett tydligt uppdrag och utför det på ett tillräckligt bra sätt, även om saker alltid kan förbättras. I svårigheter som har med barns deltagande att göra spelar ålder och mognad stor roll. Ibland är det även svårt att veta om det barnet säger är sant eller falskt på grund av att en lojalitetskonflikt. Det familjerättssekreterare är tydliga med i de fallen är att tydliggöra i utredningen exakt hur kontakten och delaktigheten med barnet har gjorts och hur det framförs i utredningen. Tolkningen som vi gjort är att dem är medvetna om faktorer som kan påverka barnets delaktighet och hur det ska presenteras i utredningen. Samtliga intervjupersoner tycker inte att de blivit någon större skillnad i praktiken sedan laginförandet. Ett antal nämner dock att vissa situationer känns tydligare gällande barnens delaktighet. Vilket vi ändå ser som en viktig förändring i arbetet, trots att familjerättssekreterarna inte upplever någon förändring alls. En del av intervjupersonerna har även fått lite utbildning om barnkonventionen. Det verkar inte finnas nya riktlinjer eller dokument som ska hjälpa till att förstå laginförandet, vilket vi anser skulle vara nödvändigt för att öka kunskapen. Något som några av intervjupersonerna tror kan förändra praktiken är den nya lagrådsremissen vid namn "Ett stärkt barnrättsperspektiv i vårdnadstvister" som är uppe på tal, vilket skulle kunna medföra en tolkning av att barnkonventionens artiklar inte är lika tydliga som den nya lagrådsremissen syftar på att bli.

8.3 Styrkor och svagheter

Den kvalitativa forskningsmetoden utgår från att undersöka subjektiva upplevelser av individers verklighet (Bryman, 2018). Den kritik som den kvalitativa forskningsmetoden möter är i de fall då vetenskapliga studiers resultat blir för subjektiva. Syftet och frågeställningarna blir ofta för breda och kan under studiens gång förändras för att passa studiens resultat och diskussion. Det skulle kunna anses vara negativt då forskningen aktivt kan riktas åt ett medvetet håll. Vårt syfte och frågeställningar har ändrats under studiens gång men då i fokus om språk och formuleringar snarare än innehåll. Detta gör att vårt syfte med studien har varit desamma både innan och efter att intervjuerna har genomförts. Det skulle alltså kunna sägas att studiens resultat stämmer överens med vad intervjupersonerna ville framföra snarare än att den är vinklad åt något specifikt håll. En nackdel som går att identifiera i den valda metoden är att en generalisering av resultat inte kan göras, då intervjupersonerna inte kan svara för hela Sveriges familjerättssekreterare. Detta kan bli problematiskt när en studie syftar till att säga någonting om verkligheten. Det vi dock kan bemöta denna nackdel med är att vårt syfte inte är att generalisera, utan istället få en förståelse för ett antal familjerättssekreterares upplevelser. Dessa familjerättssekreterares upplevelser av förändringen i praktiken sedan barnkonventionen trätt lag kan däremot väcka viktiga diskussioner kring ett samhällsproblem samt öppna upp för vidare forskning inom området. Därför är metodvalet representativt för vår studies syfte. Hade vi däremot valt en kvantitativ studie, där syftet är att kunna dra generella slutsatser genom exempelvis enkätstudier, hade vi behövt ändra studiens syfte för att passa forskningsmetoden. Generaliserbara slutsatser hade kunnat dras, men detaljerade beskrivningar av familjerättssekreterares upplevelser kring det praktiska arbetet hade inte kunnat nås i samma grad som vi fått genom kvalitativa intervjustudier. Därför anses den kvalitativa metoden passa vår studie bäst.

8.4 Avslutande reflektion

Intresset för barnkonventionen växte fram hos oss under utbildningens gång vilket ökade när laginförandet skedde år 2020. Av förklarliga skäl upplever vi att det finns en kunskapslucka om hur barnkonventionen påverkat VBU-utredningar eftersom den bara varit lag i lite över ett år. För att förstå innebörden med barnkonventionen har vi studerat den från början när Sverige skrev under den år 1990. Vi valde att tydliggöra den grundligt för både oss själva men även för läsaren för att få en förståelse för den och vad den ska syfta till. Vidare valde vi att både ha med svensk och utländsk tidigare forskning för att se hur det ser ut i andra länder gällande barnkonventionen. Det vi ville göra i studien var att intervjua mellan 6 och 8 stycken familjerättssekreterare, vilket tyvärr sedan landade i bara 5 intervjuer. Vi upplever dock att detta inte påverkar studiens trovärdighet. Dels för att de intervjuade svarade liknande på våra frågor, vilket gör resultaten mer generaliserbara och tillförlitliga. Dels även för att vi har fyra olika kommuner i studien som bidrar till variation mellan enheter. Vi hade heller inget krav på ålder eller kön på intervjupersonerna vilket ändå blev att samtliga personer var kvinnor. Vi diskuterade detta en del i metodavsnittet och kom fram till att de inte bör påverka studien eftersom vi intervjuar dem i sin yrkesroll, vilket inte borde ge skillnad om de hade varit män.

Något som kan påverka att den tidigare forskningen inte stämmer överens med vad intervjupersonerna säger är att vi tolkar deras upplevelser. De upplever sina situationer på ett subjektivt sätt vilket vi måste utgå ifrån i studien eftersom vi valt en hermeneutisk ansats. Utifrån den hermeneutiska ansatsen finns det ingen objektiv sanning om verkligheten utan där fokuset ligger på den enskilda individens upplevelser av fenomen. Därav syftar denna studie inte heller till att dra generella slutsatser för hur verkligheten ser ut, utan syftar till att höra ett antal familjerättssekreterares upplevelser av förändringen i praktiken. Något som vi skulle kunna koppla till dubbel-hermeneutiken är det faktum att familjerättssekreterarna tolkat deras verklighet som att den inte har förändrats sedan barnkonventionen trätt lag, men där vi som forskare tolkar deras utsagor som att det faktiskt har skett en form av förändring i arbetet. Familjerättssekreterarna tolkar alltså att ingen förändring har skett men sedan nämner de olika faktorer som blivit tydligare i arbetet. Här gör vi som forskare en egen tolkning på familjerättssekreterarnas tolkning, gällande att en förändring ändå har hänt. Detta går att koppla till den hermeneutiska ansatsen som vi valt att utgå från i studien, där dubbelhermeneutiken står i fokus. Avslutningsvis har vi kommit till insikt med våra tankar att vi förmodligen skulle kunna få ett annat resultat om några år när barnkonventionen varit en lag längre och myndigheter haft tid på sig att arbeta utefter den. Då de ibland kan vara svårt med stora förändringar på kort tid.

8.5 Förslag till fortsatt forskning

Med grund i att det endast gått cirka 1,5 år sedan laginförandet av barnkonventionen skulle det vara intressant om denna studie kunde genomföras igen om några år när myndigheter kanske fått möjlighet att utveckla arbetet utifrån barnkonventionen som lag. Under arbetets gång har vi insett att familjerätten arbetar med barnkonventionen redan innan laginförandet och det därför inte blivit något större skillnad i praktiken. Från vad resultatet och tidigare forskning visar skulle ett förslag på vidare forskning vara att undersöka hur barnkonventionen förändrar praktiken i rättsliga processer i domstolen. Ett annat förslag på vidare forskning är om den lagrådsremiss som är uppe på tal nu implementeras i lagen i höst och hur det gör skillnad för familjerättens praktik i framtiden.

9 Referenslista

Andersson, S. (2014). *Om positivism och hermeneutik: en introduktion i vetenskapsteori*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Arnstein, Sherry R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4).

Back och Berterö (2015) Interpretativ fenomenologisk analys. Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2015). *Handbok i kvalitativ analys*. (2., utök. uppl.) Stockholm: Liber.

Barnombudsmannen (2005), *Barnets Bästa- Barnombudsmannens synpunkter på frågor om vårdnad, boende och umgänge*. Barnombudsmannen rapporterar br 2005:06

Barnombudsmannen (2015) *Föräldrabalken behöver ett tydligare barnperspektiv*. Hämtad 28 april 2021 från <https://www.barnombudsmannen.se/>

Birnbaum, R & Hayes, M . (2020) Voice of the Child Reports in Ontario: A Content Analysis of Interviews with Children. *Journal of Divorce & Remarriage*, Vol 61(5)
DOI: 10.1080/10502556.2019.1619379

Blomqvist, P & Heimer, M (2016) Equal Parenting when Families Break Apart: Alternating Residence and the Best Interests of the Child in Sweden. *Social policy & administration*. Vol 50(7). DOI: 10.1111/spol.12138

Brante, T. (2009). *Vad är en profession? Teoretiska ansatser och definitioner*. I L. Maria (Red.), *Vetenskap för profession*. Högskolan i Borås.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3. uppl.). Stockholm: Liber.

Cederborg, A-C. & Karlsson, Y. (2001). Omhändertagande med barnets perspektiv. *Socialvetenskaplig tidskrift*, vol 8(3) <https://doi.org/10.3384/SVT.2001.8.3.2774>

Donnelly, C (2010) Reflections of a GuardianAdLitem on the Participation of Looked-after Children in Public Law Proceedings, *Child Care in Practice*, Vol 16(2),
DOI:10.1080/13575270903493390

Fejes, A. & Thornberg, R (2015) *Kvalitativ forskning och kvalitativ analys*. I Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2015). *Handbok i kvalitativ analys*. (2., utök. uppl.) Stockholm: Liber.

Gilje, N. & Grimen, H. (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. (3. uppl.) Göteborg: Daidalos.

Hart, Roger (1992). *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship*. Florens: UNICEF. hämtad den 1 maj 2021. Tillgänglig via: <http://www.unicef-irc.org/publications/100>

Heimer, M & Palme J (2016) Rethinking Child Policy Post-UN Convention on the Rights of the

Child: Vulnerable Children's Welfare in Sweden. *Journal of social Policy*; Cambridge. Vol 45(3) DOI:10.1017/S0047279415000744

Justitieministeriets rapport (1989), 1989:52 *Vårdnad och umgänge*. Stockholm: Regeringskansliets offsetcentral.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3. uppl.). Lund: Studentlitteratur

Källström, Å. & Andersson Bruck, K. (2017). *Etiska reflektioner i forskning med barn*. (1. uppl.). Malmö: Gleerups.

Lipsky, M (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. 30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2020) *Om MFoF*. hämtad 11 maj 2021. <https://www.mfof.se>

Prop. 2005/06:99

Regeringskansliet, 2020. *Barnkonventionen som svensk lag*. hämtat 3 maj från <https://www.regeringen.se>

Rejmer, A och Bergman, A (2020) Barnkonventionens implementering i svensk lagstiftning och praktik – barns bästa och barns rätt att uttrycka sina åsikter vid vårdnadstvister. *Barn. forskning och barn og barndom i Norden*. Vol 37(3-4) <https://doi.org/10.5324/barn.v37i3-4.3380>

SFS 1949:381. *Föräldrabalk*. Stockholm: Justitiedepartementet L2

SFS 2018:1197 *om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet.

Skr. 2003/04:47. *Utveckling av den nationella strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Socialdepartementet.

Socialstyrelsen. (2004a). *Glimtar av barn från vårdnads- boende- och umgängedomar 1999 respektive 2002*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2004b) *Socialt arbete med barn och unga i utsatta situationer- förslag till kompetensbeskrivningar*. Stockholm: Socialstyrelsen

Socialstyrelsen (2012) *Vårdnad, boende och umgänge. Handbok – stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt*. Västerås: Edita Västra Aros AB

SOU 2000:77 *Omhändertagen - Samhällets ansvar för utsatta barn och unga*. Statens offentliga utredningar

Statistiska Centralbyrån [SCB] (2018). *Tre av fyra barn bor med båda sina föräldrar*. Hämtad 28 april 2021 från: <https://www.scb.se>

Stern, R. (2007). Rätten till deltagande enligt FN:s barnkonvention. *Nordic Journal of Human Rights*. vol 25(1).

Stern, R. & Jörnruud, M. (2011). *Barnkonventionens status - en utvärdering av för- och nackdelar med barnkonventionen som svensk lag*. Edita Västra Aros. Stockholm: UNICEF Sverige.

Svensson, K, Johnsson, E. & Laanemets, L. (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete* (1. uppl) Stockholm: Natur & Kultur.

Vetenskapsrådet (2017) *God forskningssed*. Hämtat den 18 maj från <https://www.vr.se>

UNICEF. (2008). *Handbok om Barnkonventionen*. (1. uppl.) Stockholm: UNICEF Sverige.

UNICEF (u.å) *Barnkonventionen*. hämtat 25 april 2021. <https://www.unicef.se>

10 Bilagor

10.1 Bilaga 1- Intervjuguide

Inledande frågor:

Berätta kort om dig och din yrkesroll

Utbildning?

Hur länge har du jobbat där du jobbar nu?

Hur länge har du arbetat med barnrättsfrågor?

Huvudfrågor, utefter studiens frågeställningar:

I frågor gällande vårdnad, boende och umgänge- vad arbetar ni med för riktlinjer/policyer/dokument/lagstiftning etc. med barnperspektiv?

Vad är viktigt att tänka på när man jobbar med dessa frågor som rör barn?

Barnets bästa/delaktighet

Hur har ni tolkat barnets bästa på din arbetsplats?

Vilka utmaningar upplever du gällande att beakta barnets bästa?

Hur arbetar du med prövningen av barnets bästa?

Hur arbetar du med att låta barnets åsikter blir beaktade i frågor som rör barnet?

Vilka svårigheter upplever du det finns för att göra barn delaktiga?

Hur gör ni för att avgöra mognad (i frågan om att ta hänsyn till ålder och mognad)? /hur tillämpas lagstiftningen i praktiken.

Barnkonventionen

Hur tillämpas barnkonventionen i ditt sociala arbete?

Vilka artiklar i barnkonventionen är i fokus i erat arbete?

Hur appliceras dessa artiklar i praktiken?

Vad har du fått för riktlinjer samt material att arbeta utefter för att uppnå barnkonventionens mål?

Vilken utbildning har du fått på ämnet (i t.ex. socionomutbildningen eller internutbildningar)?

Hur reflekterar du över den tidigare tillämpning av BK i socialt arbete?

Vad är det för skillnad i hur dessa artiklar appliceras i praktiken om man jämför med hur det varit innan barnkonventionen trätt lag?

Vad upplever du för generella skillnader i arbetet med barn sedan konventionen trätt lag?

Vilka svårigheter har funnits i arbetet med barnens rättigheter innan barnkonventionen trätt lag?

Anser du att det har varit ett problem att Barnkonventionen inte har varit en lag tidigare?

Artikel 12- Delaktighet “Alla barn har rätt att få uttrycka sin mening och få den respekterad”

Hur arbetar ni utifrån denna artikel?

Vilka styrkor och svagheter finns med denna artikel?

Brister och styrkor i barnkonventionen

Vad upplever du att det finns för styrkor/svårigheter/dilemman med att applicera barnkonventionen i praktiken?

I de fall som är svåra, kan du ge exempel på vad som är svårt?

Finns det några brister i nuvarande lagstiftning som gör det svårt att beakta barnens rättigheter i utredningarna?

I de fall som uppmärksammats i medier där utredningar gällande vårdnad, boende och umgänge gått fel, (ex. Lilla hjärtat)- vad tror du, som jobbar inom samma område, det är som går fel i de utredningarna?

Vad är din generella åsikt om att barnkonventionen trätt lag?

Tror du att barnkonventionen som lag kommer att kunna bidra till positiva förändringar i arbetet med barn, jämfört med hur det varit tidigare?

10.2 Bilaga 2- Informationsmejl till forskningsdeltagare

Som en del i vår socionomexamen ingår det att genomföra ett självständigt examensarbete. Syftet med vårt arbete är att undersöka vad socialarbetaren uppfattar för förändringar i det sociala arbetets praktik sedan barnkonventionen trätt lag i Sverige, gällande barnets delaktighet i utredningar om frågor gällande boende, vårdnad och umgänge.

I examensarbetet genomförs intervjuer med socionomer om deras upplevelse av förändringar i det sociala arbetets praktik sedan barnkonventionen trätt lag i Sverige, gällande barnets delaktighet i utredningar om frågor gällande boende, vårdnad och umgänge. Intervjuerna spelas in audio med utrustning som tillhandahålls av Örebro universitet och transkriberas.

Inspelningarna och transkriptionerna bevaras till dess att det självständiga studentarbetet har bedömts som godkänt av examinator, varefter de raderas.

Det är frivilligt att delta i studien och deltagandet påverkar inte ditt arbete. Dina personuppgifter kommer behandlas med ditt samtycke i enlighet med europeiska dataskyddsförordningen (GDPR). Det rör uppgifter om namn, e-post, telefonnummer samt de ljudinspelningar som görs av intervjuerna. Examensarbetet redovisas i form av en uppsats som presenteras skriftligt och muntligt vid ett examenstillfälle på Örebro universitet. Efter uppsatsens godkännande kan den komma att göras tillgänglig för allmänheten genom att publiceras i databasen DIVA. Fram till dess att arbetet har examinerats och godkänts och eventuellt publicerats på DIVA har du rätt att dra tillbaka ditt samtycke och uppgifterna får då inte bevaras eller behandlas vidare utan annan laglig grund. Alla personuppgifter som samlas in kommer att hanteras med konfidentialitet. Namn på person, platser och verksamheter kommer att ersättas med pseudonymer.

Du har rätt att ta del av det som registrerats om dig och ha synpunkter på behandlingen av de uppgifter som samlats in. För information om studentarbetets utformning ber vi dig kontakta vår handledare. Frågor om hur Örebro universitet behandlar personuppgifter kan ställas till lärosätets dataskyddsombud på dataskyddsombud@oru.se. Klagomål som inte kan lösas av Örebro universitet lämnas till Datainspektionen.

Kontaktuppgifter

Hanna Andersson Wallén
hannawalle@hotmail.com
073- xxx xx xx

Meiamin Aledari
meiamin.aledari@hotmail.com
072- xxx xx xx

Handledare: Ann-Britt Sand
annbrittsand2@gmail.com